

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MOJCA KRAJNC

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA SOCIO-EKONOMSKIH KAZALNIKOV PO
SLOVENSKIH REGIJAH IN
RAZVOJNE MOŽNOSTI GORIŠKE REGIJE**

Ljubljana, oktober 2007

MOJCA KRAJNC

IZJAVA

Študentka Mojca Krajnc izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleksandra Kešeljevića, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 3.10. 2007

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1. REGIONALNI RAZVOJ IN REGIONALNA POLITIKA	2
1.1. Teorije in modeli regionalnega razvoja	2
1.2. Določanje razvitosti posamezne regije	4
1.3. Regionalna politika	5
2. REGIONALNA POLITIKA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI	7
2.1. Regionalna politika v Sloveniji do leta 1999	7
2.2. Regionalna politika v Sloveniji po letu 1999	8
2.2.1. <i>Zakonodajni vidik in nosilci</i>	8
2.2.2. <i>Programski dokumenti</i>	10
2.2.3. <i>Uvajanje pokrajin</i>	11
2.3. Regionalna politika Evropske unije	12
2.5. Problemi Slovenije z vidika učinkovitosti izvajanja regionalne politike EU	15
2.5.1. <i>Regionalizacija</i>	16
2.5.2. <i>(Ne)učinkovitost pri črpanju sredstev</i>	17
3. ANALIZA SOCIO-EKONOMSKIH KAZALNIKOV PO SLOVENSКИH REGIJAH	19
3.1. Prebivalstvo	19
3.2. Regionalni bruto domači proizvod	20
3.3. Regionalna brezposelnost	21
3.4. Regionalna zaposlenost	22
3.5. Izobrazba po regijah	24
3.6. Poslovanje gospodarskih družb po regijah	25
3.7. Dohodnina in plače po regijah	26
4. PREDSTAVITEV GORIŠKE REGIJE	28
4.1. Zgodovinski oris goriškega prostora	28
4.2. Splošno o Goriški regiji	29
4.3. Socio-ekonomski kazalniki v Goriški regiji in primerjava s slovenskim povprečjem	30
5. RAZVOJNE MOŽNOSTI GORIŠKE REGIJE	33
5.1. SWOT analiza Goriške regije	33
5.2. Glavne razvojne usmeritve, strateški cilji in pričakovani rezultati Goriške regije	35
5.3. Razvojna vizija Goriške regije	36
5.5. Razvojne prioritete Goriške regije	37
5.6. Vzporedna cilja regionalnega razvoja	41
5.7. Regionalna razvojna agencija Severne Primorske	41
5.8. Regionalni razvojni program Severne Primorske	42
5.9. Izvajanje in nadzor izvajanja RRP	43
5.10. Ugotovitve	43

SKLEP	45
LITERATURA	47
VIRI	48

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povezava slovenske klasifikacije (SKTE) z evropsko (NUTS)	16
Tabela 2: Socio-ekonomski kazalniki Goriške regije in Slovenije ter indeks ravni	32
Tabela 3: Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za Goriško regijo	34
Tabela 4: Glavne razvojne prioritete in programi RRP Severne Primorske v obdobju od leta 2007 do leta 2013	37
Tabela 5: Viri financiranja RRP 2007-2013.....	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Indeks staranja prebivalstva in stopnja rasti prebivalstva med leti 1981 in 2006 po slovenskih regijah in v Sloveniji.....	19
Slika 2: BDP na prebivalca po slovenskih regijah glede na slovensko povprečje v letih 1995, 2003 in 2004 (Slo=100)	20
Slika 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih 2004, 2005 in 2006.....	22
Slika 4: Stopnja registrirane zaposlenosti po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih 2000, 2002, 2004 in 2006	23
Slika 5: Presežek(+) oziroma primanjkljaj(-) delovnih mest v odstotkih od domačega formalno aktivnega prebivalstva po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2006	23
Slika 6: Prebivalstvo, staro 15 let in več, po stopnjah dosežene izobrazbe po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2004, (v %).....	24
Slika 7: Dodana vrednost na zaposlenega po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih 2004 in 2005 (Slo=100)	25
Slika 8: Dodana vrednost na prebivalca po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih 2004 in 2005 (Slo=100)	26
Slika 9: Osnova za dohodnino na prebivalca in bruto plača na zavezanca po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letu 2005 (Slo=100)	27

UVOD

Regionalni razvoj postaja v sodobnih državah vse pomembnejši. S pospeševanjem regionalnega razvoja skušamo odpraviti ali vsaj ublažiti posledice tržnega gospodarstva, ki povzročajo medregionalne razlike. Zaradi teh razlik nekateri deli posamezne države uživajo prednosti, drugi pa so zapostavljeni in njihov razvoj stagnira ali celo relativno nazaduje. Regionalne razlike ustvarjajo neutemeljeno razlikovanje med posameznimi področji. Odpravljanje razlik je praviloma težavno, drago in počasno. Država mora poskrbeti, da med regijami ne bi prišlo do prekomernih razlik, ki bi lahko postale zaviralni dejavnik. Spodbujanje regionalnega razvoja je zaradi ekonomskih, socialnih, prostorskih in tudi političnih razlogov pomemben del nacionalne gospodarske politike v razvitih državah.

Slovenija je po letu 1999 prenovila regionalno politiko. Rezultat je regionalna strukturna politika, ki vzpostavlja nov sistem spodbujanja enakomernejšega regionalnega razvoja in je skladna z razvojno politiko v Evropski uniji. Z vstopom v Evropsko unijo je Slovenija postala del velike in zelo raznolike skupnosti. Regionalna politika Slovenije se izvaja v notranji slovenski politiki in tudi v okviru strukturne politike EU. Da bi zmanjšala svoj zaostanek za ostalimi evropskimi regijam, je Slovenija začela koristiti sredstva iz strukturnih skladov in kohezijskega sklada. Z njihovo pomočjo bi Slovenija lahko dobila nov zagon za skladnejši regionalni razvoj.

Namen diplomskega dela je na podlagi analize socio-ekonomskega stanja v Goriški regiji in skozi primerjavo s slovenskim povprečjem poiskati glavne probleme in možnosti za nadaljnji razvoj regije. S pomočjo SWOT analize bom podala glavne razvojne usmeritve regije in predstavila Regionalni razvojni program Severne Primorske.

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja iz leta 1999 je prinesel ustanovitev regionalnih razvojnih agencij, ki opravljajo razvojne naloge za posamezno regijo. Njihova glavna naloga je izdelava regionalnega razvojnega programa, ki je osnovni instrument pospeševanja regionalnega razvoja v regijah in pridobivanja spodbud za te namene.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet delov. Prvi del zajema splošni teoretični pogled na problematiko regionalnega razvoja. Opisuje teorije in modele regionalnega razvoja, predstavlja problem določanja razvitosti posamezne regije in opredeli regionalno politiko. V drugem delu spoznamo razvoj regionalne politike v Sloveniji skozi čas, od sedemdesetih let prejšnjega stoletja pa vse do danes, ko je Slovenija polnopravna članica Evropske unije. Spoznamo regionalno politiko Evropske unije in probleme Slovenije pri učinkovitosti izvajanja le-te. Tretji del je namenjen prikazu razvitosti slovenskih regij s pomočjo izbranih socio-ekonomskih kazalnikov. Četrti del je usmerjen v spoznavanje Goriške regije, kjer se seznanimo z zgodovinskim orisom in splošnimi značilnostmi regije. V nadaljevanju se spoznamo s splošnim socio-ekonomskim stanjem v regiji, ki ga primerjamo s slovenskim povprečjem. V petem delu diplomske naloge, se seznanimo z razvojnimi možnostmi Goriške regije. S pomočjo SWOT analize poiščemo glavne razvojne usmeritve ter na osnovi ugotovitev oblikujemo regionalni razvojni program.

1. REGIONALNI RAZVOJ IN REGIONALNA POLITIKA

Razlike med regijami izhajajo iz različne razpoložljivosti naravnih, gospodarskih, socialnih in drugih virov, ki imajo vpliv na razvojne možnosti posamezne regije. Močna koncentracija najpomembnejših proizvodnih dejavnikov zgolj na določenem območju države lahko privede do množičnih selitev prebivalstva na to območje. Na drugi strani obstajajo obrobna območja, ki se počasi praznijo, njihova kulturno-zgodovinska krajina pa počasi propada. Znotraj posameznih držav se gospodarski razvoj ne širi enakomerno po vseh regijah, zato nastajajo bolj in manj razvita področja znotraj posamezne države. To je tudi glavni razlog, da postajata v današnjem času vedno bolj pomembna regionalni razvoj in regionalna politika.

Vprašanje enakomernejšega regionalnega razvoja postaja danes vse pomembnejše gospodarsko razvojno in politično vprašanje. Vsaka sodobna država želi zmanjšati regionalne razlike na svojem ozemlju, ker to vodi v krepitev ekonomske in socialne kohezije. Vnos regionalne dimenzije je privedel do uvedbe regionalnih optimumov. Tako ima država zelo pomembno in zahtevno nalogo, da doseže skupen državni optimum ob zadovoljitvi vseh regionalnih optimumov (Senjur, 2002, str. 508).

Skladnejši regionalni razvoj pridobiva na pomenu in postaja eno najbolj pomembnih področij razvojne politike večine držav. Regionalni razvoj je v krajšem časovnem obdobju usmerjen v zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti regij. V daljšem časovnem obdobju pa je usmerjen tudi v odpravljanje razlik v kakovosti življenja njihovih prebivalcev (Gulič, Praper, 2000, str.134). Pri regionalnem razvoju je pomembno razumeti tri medsebojno povezana področja:

- teorije in modeli regionalnega razvoja,
- določanje razvitosti regij in
- regionalna politika.

Razumevanje ekonomske teorije in modelov je pomembno tako z vidika globljega razumevanja različnih dejavnikov, ki vplivajo na razvitost posameznih regij, kot tudi z vidika obvladovanja analitičnega instrumentarija, ki se uporablja pri merjenju razvitosti posameznih regij. Na zmanjševanje in odpravljanje razlik v razvitosti posameznih regij vpliva država s pomočjo ukrepov in instrumentov regionalne politike.

1.1. Teorije in modeli regionalnega razvoja

V preteklosti so bile oblikovane različne teorije in modeli, ki se nanašajo na razvoj posamezne regije. Prvi poskusi oblikovanja teorije in modelov regionalnega razvoja so temeljili na povpraševalno zasnovanem modelu in ponudbeno zasnovanem modelu.

- Povpraševalno zasnovani modeli izhajajo iz keynesianske teorije rasti, saj poudarjajo pomen zunanjega povpraševanja in izvoza regije za razvoj celotne regije (Senjur, 2002, str. 516). Ta teorija zagovarja idejo, da mora regija poleg tega, kar potrebuje sama,

proizvajati tudi nekaj, kar bodo pripravljeni kupiti kupci iz drugih regij. Na ta način bi regija pridobivala dohodek tudi iz virov zunaj regije.

- Ponudbeno zasnovani modeli imajo svojo teoretično podlago v neoklasični teoriji rasti, ki daje poudarek razpoložljivosti, mobilnosti in konkurenčnosti proizvodnih dejavnikov. Ponudbeni modeli vzamejo povpraševanje kot dano in zagotovljeno, zato je regionalna ekonomska aktivnost odvisna predvsem od razpoložljivosti proizvodnih dejavnikov. Bistvo tega modela je sposobnost regije, da pritegne proizvodne dejavnike iz drugih regij. Delo in kapital se selita na primer tja, kjer so donosi višji (Senjur, 2002, str. 517).

Slaba stran zgoraj obravnavanih regionalnih modelov razvoja je, da ne upoštevajo dimenzije prostora v zadostni meri. Sodobna teorija regionalnega razvoja zato prinaša v analizo prostor. Izhodišče tipičnega modela regionalnega razvoja je zametek, središče ali žarišče razvoja, nato pa se razvoj širi in pogloblja. V analizo poleg prostora vključimo še razdaljo. Skozi dimenzije prostora in razdalje Richardson (1979, str. 108) opredeli štiri modele regionalnega razvoja.

a) Model kumulativnega verižnega sprožanja vzrokov rasti

Osnovna ideja tega modela je, da se zaradi začetnih razlik v razvoju med regijami sproži kumulativni proces verižnega sprožanja še dodatnih vzrokov. S tem se začetne razlike v razvoju še povečujejo. Začetni vzrok razvoja ne traja v nedogled; sčasoma se lahko izrabi in regija mora poiskati vedno nove sprožilce rasti, drugače lahko začne zaostajati.

b) Model središča in okolice (model centra in periferije)

Središčna regija je glavno središče inovativnih sprememb in ima velike zmogljivosti za sprejemanje inovacij. Periferne ali okoliške regije so razvojno odvisne od središča in jih središče tudi razvojno kontrolira. Glavni resursi pritekajo iz okolice v središče. Iz središča pa se v okolico širijo inovacije. Tak model imenujemo model regionalnega dualizma. V primeru, da središče dobiva večjo korist od okolja kot okolje od središča, se lahko središče dolgo časa razvija hitreje; tudi na škodo okoliških regij. Zaradi spreminjanja ekonomskih silnic se lahko središče premakne tudi v drugo regijo.

c) Model polov razvoja

Razvojni pol je opredeljen kot skupek aktivnih enot, ki ima sposobnost spodbuditi rast drugega skupka enot. Razvoj razvojnega pola ima dve fazi. Prva faza je faza začetnega uveljavljanja razvojnega pola, kjer se pojavi faza privlačnosti. Pol razvoja iz drugih območij priteguje resurse, ki jih rabi. S tem prazni svojo okolico in se krepi na njen račun. Druga faza je faza širitve; krepi se sam razvojni pol in širi svojo dejavnost na druge prostore. Učinek širitve sestavljata učinek obsega (širitev gospodarske aktivnosti in razvoja na okolico) in inovacijski učinek (širitev novosti na okolico in povečanje produktivnosti dela). Nastanek razvojnega področja je rezultat medsebojnega povezovanja večih razvojnih polov. Le-ti vplivajo drug na drugega in tudi na okolje. Pol razvoja ima v primerjavi s središčem bolj pozitivno vlogo. Je namreč razvojni zametek, ki se širi navzven.

d) Model aglomeracijskega potenciala

Ena glavnih značilnosti regionalne ekonomike je prostorsko združevanje ljudi in gospodarskih dejavnosti. Proces industrializacije in proces urbanizacije sta potekala vzporedno. Pri tem se pojavi vprašanje vloge mest pri regionalnem razvoju (Richardson, 1973, str. 73-78). Z namenom, da bi dosegali čim večje koristi, se ljudje strnjeno naseljujejo v mestna središča. Glavno mesto regije je ponavadi najbolj navzven usmerjeno. V njem se zbirajo različni strokovnjaki, možnosti za zaposlitev so boljše, boljša je infrastruktura in večji je razvoj različnih institucij. Vse to so razlogi, ki privabljajo ljudi v mestne centre. V zadnjih desetletjih razvojni ekonomisti vedno bolj opozarjajo na probleme prehitre urbanizacije in vse večje urbane revščine. V prihodnje bo zato poudarek predvsem na razvoju podeželja in na bolj policentričnem razvoju. Urbanizacija je vodila do množice sprememb in razvoja, vendar ima tudi prostorska koncentracija svoje meje. Pozitivni prihranki ekonomije aglomeracije se pri določenem obsegu mesta spreobrnejo v negativne (Senjur, 2002, str. 523).

Drugo področje regionalnega razvoja se ukvarja z določanjem razvitosti posamezne regije. Potrebno je ugotoviti, katere regije so razvite in katere ne, da bi lahko država s pomočjo različnih ukrepov regionalne politike vplivala na enakomernejšo regionalno razvitost.

1.2. Določanje razvitosti posamezne regije

Za ugotavljanje razvitosti regije je potrebno najprej izbrati kazalce razvitosti, jih standardizirati, ugotoviti njihovo težo ter na koncu razmejiti med bolj razvitimi in manj razvitimi regijami. Od tega je namreč v veliki meri odvisno, kdo bo dobival sredstva za regionalni razvoj na ravni države in kdo jih bo namenjal. Določanje razvitosti posamezne regije z namenom zniževanja ugotovljenih razlik je pomembno tudi zato, ker prevelike razlike med regijami povzročijo številne probleme (Farič, 1999, str. 21-23).

- Ekonomski problemi. Razlike med regijami lahko vplivajo na povečanje neučinkovitosti narodnega gospodarstva, kar lahko vpliva na znižanje gospodarske rasti.
- Socialni in politični problemi. Regionalne razlike so lahko osnova za nezmožnost doseganja podobnih oziroma enakih življenjskih pogojev na območju cele države.
- Ekološki problemi. Problemi strnjenih poselitev prebivalstva odpirajo celo vrsto ekoloških problemov.

Kazalci za določanje razvitosti so številni, njihov izbor pa je pogosto subjektiven. Za primerjavo razvitosti med posameznimi regijami lahko izberemo različne kazalce razvitosti:

- stopnja rasti prebivalstva;
- naravno in selitveno gibanje prebivalstva;
- pričakovana življenjska doba;
- bruto domači proizvod na prebivalca;
- stopnja registrirane brezposelnosti;
- stopnja zaposlenosti delovno aktivnega prebivalstva;
- število delovnih mest;
- število let šolanja;

- izobrazbena struktura prebivalstva;
- poslovni izidi gospodarskih družb;
- dodana vrednost na zaposlenega;
- dodana vrednost na prebivalca;
- investicijski izdatki;
- osnova za dohodnino na prebivalca;
- povprečna plača na zaposlenega;
- opremljenost s komunalno infrastrukturo.

Kazalci so izraženi v različnih merskih enotah in jih ne moremo neposredno primerjati, zato jih moramo najprej standardizirati. Najpogosteje se uporablja standardizacija kazalcev s preračunavanjem v indekse glede na povprečje. Tako na primer predstavimo državo kot celoto z indeksom 100. Za vsako regijo izračunamo indekse za vsak kazalec posebej glede na povprečje države. S tem postanejo prvotni kazalci med seboj primerljivi. Težava, ki se pojavi, je v tem, da različna velikost področij vpliva na izračunane razlike od povprečja.

Izboru in standardizaciji kazalcev sledi še ponderacija. Določanje teže oziroma pomena posameznega kazalca za skupno mero razvitosti je izredno težko. Prvi pristop temelji na izvedenskem mnenju, zato je ta pristop zelo subjektiven. Druga možnost je, da kazalcev sploh ne ponderiramo in damo vsem kazalcem enako težo. Kot tretja možnost pa se pokaže uporaba različnih matematično-statističnih metod, ki imajo to slabost, da ponderji nimajo globlje ekonomske razlage.

Zadnji korak pri določanju razvitosti posamezne regije je razmejevanje med razvitimi in nerazvitimi območji. Pri razmejevanju območij se pojavi dilema, kako ločiti med absolutnim in relativnim pojmovanjem razvitosti. Po Gailbraithovem stališču je družba, ki živi v izobilju, absolutno razvita družba (Senjur, 2002, str. 522). Pri relativnem pojmovanju razvitosti pa gre za to, da nobena država še ni tako razvita, da ne bi bilo potrebno, da se še naprej razvija. Razvitost tako ugotavljamo s primerjavo v času in prostoru. Določanje razmejitvene črte postane težavno, kadar iz dejstva razvitosti izhajajo kakšne materialne obveznosti in iz dejstva nerazvitosti kakšne ugodnosti.

Za odpravljanje težav, ki nastanejo zaradi neenake razvitosti posameznih regij, in za spodbujanje skladnejšega regionalnega razvoja izvajajo države svojo lastno regionalno politiko. Regionalni politiki kot tretjemu področju regionalnega razvoja sem se bolj posvetila v naslednjem podpoglavju.

1.3. Regionalna politika

Neizenačenost življenjskih pogojev in želja po gospodarskem povezovanju celotnega državnega teritorija narekujeta oblikovanje politik, ki naj bi prebivalcem omogočile primerljive razmere za življenje in delo. Regionalna politika obstaja zaradi trajnega obstoja razlik med regijami, ki imajo močan učinek na ekonomsko blaginjo regij v državi (Armstrong et al., 2000, str. 203).

V literaturi ne najdemo enotne opredelitve pojma regionalna politika. Definicije se razlikujejo glede na teoretični pogled posameznega avtorja in glede na praktične izkušnje v posameznih državah. Prav tako so opredelitve odvisne od zastavljenih ciljev, ki naj bi jih regionalna politika zasledovala. Regionalno politiko lahko opredelimo kot:

- Obliko intervencije države z namenom vplivati na uravnoteženo porazdelitev ekonomske aktivnosti in zmanjševati socialnoekonomske razlike med regijami (Kuljaj, 2002, str. 2).
- Temeljno orodje za dolgoročno in usklajeno usmerjanje prostorskega in regionalnega razvoja. Predstavlja doseženo stopnjo soglasja o temeljnih problemih in ciljih usmerjanja regionalnega razvoja na državni, regionalnih in občinskih ravneh z upoštevanjem aktualnih evropskih povezav (Ravbar, 2005, str. 43).
- Dejavnost oziroma usmerjenost države na področju regionalnega razvoja (Farič, 1999, str.19).
- Zbir instrumentov, ki se uporablja za doseg določenih ciljev (Armstrong, 1993, str. 213).

Odpravljanje regionalnih razvojnih razlik je težavno in dolgotrajno. Da bi lahko odpravili nastale razlike s pomočjo regionalne politike, je potrebno najprej opredeliti vzroke, cilje, instrumente in nosilce regionalne politike. Enega izmed prvih poskusov definiranja vzrokov regionalne politike lahko najdemo v Barlowem poročilu iz leta 1940, v katerem opredeli tri vzroke za obstoj regionalne politike v Angliji (Armstrong, 1993, str. 213):

- znižati stopnjo brezposelnosti v depresivnih regijah;
- doseгти boljše prostorske razporeditve industrije za preprečevanje zastojev in prenaseljenosti v Londonu;
- z vidika strateških in obrambnih ciljev doseči boljšo prostorsko razpršitev industrije.

Špes et al. (2000, str. 88) opredeli dva vzroka za regionalno politiko:

- Ekonomski vzrok. Tržni mehanizem pogosto ne vodi k optimalni porazdelitvi gospodarskih dejavnosti v prostoru, zato se s pomočjo regionalne politike doseže večjo uravnoteženost celotnega narodnega gospodarstva.
- Družbeno-politični vzrok. Cilj regionalne politike v državi, ki si je kot pomemben cilj postavila socialno pravičnost, je odpravljanje medregionalnih razlik in doseganje približno enakih življenjskih pogojev.

Cilji regionalne politike so različni, njihov skupni imenovalac pa je aktiviranje nezaposlenih ali podzaposlenih virov in potenciala v regiji, privabljanje manjkajočih proizvodnih dejavnikov in povečanje proizvodnje. Po Armstrongu (1993, str. 215) so cilji, ki bi jih regionalna politika morala zasledovati, sledeči:

- regije je treba usposobiti za »neodvisno« doseganje rasti;
- v regijah mora biti dosežen zadovoljiv dohodek;
- stopnje zaposlenosti v regijah morajo biti zadovoljive;
- v regijah naj ne bi prihajalo do večjega upadanja števila prebivalstva zaradi odseljevanja;
- stopnje regionalne brezposelnosti se med regijami ne bi smele preveč razlikovati.

V tržnem gospodarstvu se regionalna politika izvaja s pomočjo različnih instrumentov. Kljub temu, da je njihov nabor zelo obsežen, lahko instrumente razdelimo v štiri skupine (Špes et al., 2000, str. 89):

- instrumenti, usmerjeni na delovno silo;
- instrumenti, usmerjeni na posamezne dejavnosti;
- instrumenti, usmerjeni v izboljšanje infrastrukture in
- drugi instrumenti.

Nosilci regionalne politike so vsi akterji, ki imajo politično ali ekonomsko moč vplivanja na regionalne politične odločitve oziroma imajo interes za razvoj regije. Ti nosilci so (Kavaš et al., 2000, str. 5):

- vlada;
- politične stranke;
- lokalne skupnosti (npr. občine, krajevne skupnosti);
- nadnacionalne skupnosti (npr. Evropska unija);
- zasebni akterji (npr. podjetja, zasebna združenja, organizacije, posamezniki).

S pomočjo ustrezne regionalne politike lahko najboljše izkoristimo posebne razvojne vire posamezne regije in kar v največji meri spodbudimo razvojno energijo posameznih subjektov. Razvoj posameznega območja mora biti odvisen predvsem od njegovih lastnih razvojnih pobud, saj država zaradi kompleksnosti regionalnih problemov prav gotovo ne more zagotoviti razvoja vsake lokalne skupnosti posebej. Njena pozornost mora biti usmerjena predvsem v nadzor, da med posameznimi območji ne bi prišlo do pretiranih razlik, ki bi lahko postale zaviralni dejavniki skupnega gospodarskega razvoja.

Ker je namen diplomske naloge prikazati delovanje regionalne politike v Goriški regiji, v nadaljevanju predstavljam regionalno politiko v Sloveniji. Obravnavam obdobje od leta 1970 dalje, pa vse do danes, ko je Republika Slovenija polnopravna članica Evropske unije.

2. REGIONALNA POLITIKA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI

2.1. Regionalna politika v Sloveniji do leta 1999

Pred letom 1971 ne moremo govoriti o posebni regionalni politiki v Sloveniji, saj se je le-ta izvajala v okviru SFRJ. Slovenija je kot najbolj razvita republika veljala za republiko, ki nima notranjih regionalnih problemov. Začetki politike pospeševanja skladnejšega regionalnega razvoja segajo v zgodnja sedemdeseta leta, ko je bil sprejet Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij. S pomočjo treh kriterijev (narodni dohodek na prebivalca, delež kmečkega prebivalstva, delež zaposlenega prebivalstva) je zakon določil občine, ki so bile manj razvite in za katere so bili predvideni posebni ukrepi (Farič, 1999, str.63).

Vsaki pet let so se spreminjali kriteriji, območja in ukrepi za pospeševanje regionalnega razvoja. Leta 1975 je bil sprejet Zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja v Republiki Sloveniji. V obdobju 1976-1980 so manj razvita območja obsegala kar 30 % površine SR Slovenije, na njih pa je živel 20 % republiškega prebivalstva (Kukar, 1989, str. 133).

Posledica policentričnega koncepta razvoja države v zadnjih treh desetletjih je bilo upadanje števila prebivalstva v podeželskih in gorsko - višinskih območjih. Za reševanje tega problema je bil leta 1990 sprejet Zakon o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij. Ogrožena območja je opredelil na osnovi dveh demografskih kriterijev (rast prebivalstva, staranje prebivalstva). Ob sprejetju zakona so demografsko ogrožena območja obsegala 61 % površine in 25 % prebivalstva Slovenije, kar je pomenilo močno povečanje obsega območij, ki so bila upravičena do posebnih sredstev (Pečar, Farič, 2001, str.11). Glavna slabost Zakona o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij je bila, da je bil sestavljen na osnovi le dveh kriterijev, ki nista v zadostni meri pokazala gospodarske moči, socialnih problemov in razvojnih možnosti posameznih regij. Zakon je bil izrazito enostranski, zanemaril je nekatera razvojno šibka, razvojno nestabilna in obmejna področja (Špes et al., 2000, str. 12).

Zaradi procesa tranzicije in prestrukturiranja so se pojavili številni drugi problemi. Najbolj krizne razmere so nastale v sektorjih tradicionalnih industrijskih dejavnosti (npr. težka industrija, rudarstvo, tekstilna industrija, prehrabena industrija), ki so bili skoncentrirani na določenih območjih. To je botrovalo precejšnjemu porastu brezposelnosti, ki je na nekaterih območjih presegla 20 % (Farič, 1999, str. 65). Nastale probleme je ekonomska politika poskušala reševati s pomočjo posebnih intervencij v gospodarstvu. Državne intervencije so imele pomembne regionalne učinke, vendar je bilo zelo težko oceniti njihov vpliv na regionalni razvoj. Nekoordinirani ukrepi posameznih sektorskih politik so se izkazali kot drag in neučinkovit način reševanja regionalnih problemov.

Slabosti in težave, ki so se pojavljale, so zahtevale novo spremembo regionalne politike. Nastajala je vedno večja težnja po drugačnem pristopu k razvojnim problemom in težnja po večjem upoštevanju regionalnega vidika razvojnih problemov. Tako je v letu 1999 nastala potreba po popolni prenovi dotedanje regionalne politike v Sloveniji.

2.2. Regionalna politika v Sloveniji po letu 1999

2.2.1. Zakonodajni vidik in nosilci

Reforma regionalne politike v Sloveniji je bil širok projekt, ki je prinesel reformo institucij na nacionalni in lokalni ravni, obenem pa je vzpostavil tudi nove institucije na regionalni ravni. Prenova regionalne politike je temeljila na analizi obstoječe regionalne politike, primerjavi slovenske regionalne politike z regionalno politiko razvitih držav in analizi razvojnih možnosti posameznih slovenskih regij.

V letu 1999 je bil sprejet Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR), v katerem so opredeljeni cilji spodbujanja skladnega regionalnega razvoja v Sloveniji. Leta 2001 so mu sledili še nekateri podzakonski akti. Zakon je določil cilje, načela, organizacijo spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, dodeljevanje spodbud ter merila za opredelitev območij s posebnimi razvojnimi problemi. Nova regionalna politika naj bi bila celovita, v načelih in instrumentih usklajena s standardi EU, tržno naravnana ter zasnovana na načelih samovzdržujočega razvoja (Strmšnik, 1998, str. 10).

Zakon je uveljavil uporabo novega pojma regionalna strukturna politika, ki zajema razvojne aktivnosti, programe in ukrepe države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev organiziranih interesov na regionalni ravni za doseganje razvojnih ciljev ob upoštevanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR, 1999). S tem pojmom je vsebinsko ustrezno odraženo prepletanje regionalne in strukturne dimenzije ukrepanja države. Tako regionalna politika, ki je v preteklosti imela pretežno politične in socialne motive, pridobiva tudi ekonomsko dimenzijo (Špes et al., 2000, str. 13).

V zakonu iz leta 1999 so posamezna problemska področja širše opredeljena, saj so poleg demografske ogroženosti upoštevani še nekateri drugi kriteriji (npr. bruto osnova za dohodnino, stopnja registrirane brezposelnosti). Zelo pomembni sta tudi dve novosti (ZSRR, 1999):

- Osnovno načelo vzpodbujanja skladnega regionalnega razvoja je načelo celovitosti izvajanja regionalne politike na celotnem ozemlju RS.
- Obvezna je priprava regionalnih razvojnih programov.

Območja s posebnimi razvojnimi problemi naj bi bila deležna posebne pozornosti regionalne politike. To so praviloma sklenjena območja večih občin, ki imajo slabše razvojne možnosti in so deležna posebne pozornosti pri oblikovanju razvojne politike in pri usmerjanju razvojnih spodbud. Na podlagi posebnih meril so bila območja s posebnimi razvojnimi problemi razdeljena v tri tipe (Pečar, 2001, str.16):

- Ekonomsko šibka območja.
- Območja s strukturnimi problemi in visoko brezposelnostjo.
- Razvojno omejevana obmejna območja in območja z omejenimi dejavniki.

Reforma regionalne strukturne politike je prinesla tudi oblikovanje institucij na nacionalni in lokalni ravni. Za območje ene ali več statističnih regij so bile ustanovljene regionalne razvojne agencije (v nadaljevanju RRA), ki opravljajo razvojne naloge za posamezno regijo. Ena od osnovnih razvojnih nalog RRA je priprava regionalnega razvojnega programa (v nadaljevanju RRP), ki služi kot osnovni instrument pospeševanja regionalnega razvoja v regijah in pridobivanja spodbud za te namene. Za reševanje posameznih zadev skupnega interesa na območju več občin se lahko pripravi tudi skupni razvojni program (Pečar, 2001, str.16). Na nacionalni ravni je bila v okviru Ministrstva za gospodarstvo ustanovljena Agencija RS za regionalni razvoj, ki je bila s sprejetjem novega zakona v letu 2005 ukinjena. Njene naloge se od leta 2006 izvajajo v okviru notranje organizacijske enote Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Konec leta 2005 je začel veljati nov Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja - 1 (ZSRR-1). Le-ta naj bi pripomogel k zmanjševanju razvojnih razlik med regijami in preprečil nastajanje novih območij z večjimi razvojnimi problemi. Spodbujal naj bi policentričen razvoj in povečal konkurenčnost gospodarstva v vseh razvojnih regijah ter znižal stopnjo brezposelnosti. Eden izmed glavnih ciljev novega zakona je povečati blagostanje prebivalstva v razvojnih regijah z upoštevanjem načel trajnostnega razvoja ter krepiti socialni kapital in inovacijske sposobnosti v razvojnih regijah. Pomembno je ohraniti in razvijati kulturno identiteto ter nenehno spodbujati vseživljensko učenje, ki bo prispevalo k zviševanju izobrazbene ravni prebivalstva. Poudarek zakona je tudi na prizadevanju za zmanjševanje razlik v kakovosti življenja ter ekonomski in socialni blaginji ob upoštevanju varstva okolja, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter zmanjševanja razlik v zdravju. Uveljaviti je potrebno celostni pristop pri razvoju podeželja in spodbuditi gospodarsko sodelovanje s Slovenci po svetu (ZSRR-1, 2005).

Regionalna politika si prizadeva biti prisotna na celotnem območju države, še posebej aktivno na prednostnih območjih. To so območja, ki v razvoju zaostajajo ali so razvojno omejevana. V decembru 2005 je bila sprejeta »Uredba o prednostnih območjih za dodeljevanje regionalnih spodbud in metodologiji za izračun indeksa razvojne ogroženosti za programsko obdobje 2007-2013«. Ta uredba določa naslednja prednostna območja za dodeljevanje regionalnih spodbud:

- razvojne regije;
- občine ob zunanji meji Evropske Unije z Republiko Hrvaško;
- občine, v katerih avtohtono bivata madžarska in italijanska narodna skupnost;
- občine, v katerih avtohtono bivajo pripadniki romske etnične skupnosti.

Za določitev razvitosti regij in prednostnih območij se uporablja indeks razvojne ogroženosti, ki je izračunan na podlagi ponderacije kazalnikov razvitosti, ogroženosti in razvojnih možnosti. Indeks poleg gospodarskega vidika upošteva tudi druge vidike razvojne ogroženosti. Prednost pri preračunavanju indeksa je dosegljivost podatkov na nivoju občin. Indeks razvojne ogroženosti je uporaben za vse namene, kjer je potrebno upoštevati različno stopnjo razvitosti regije. Slabost omenjene metodologije je, da so vrednosti indeksa odvisne od tega, katere kazalnike upoštevamo in kateremu pripišemo večjo težo (Kavaš et al., 2005, str. 20).

2.2.2. Programski dokumenti

Oblikovanje in izvajanje regionalne politike v Sloveniji temelji na naslednjih medsebojno usklajenih temeljnih programskih dokumentih:

- Strategija razvoja Slovenije (SRS),
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS),
- Strategija regionalnega razvoja Slovenije (SRRS),
- Državni razvojni program (DRP),
- Programski dokumenti za EU, regionalni in območni razvojni programi.

V nadaljevanju diplomskega dela se posvečam oblikovanju in izvajanju regionalne politike na ravni regije, zato večjo pozornost namenjam predvsem dvema dokumentoma: Strategiji regionalnega razvoja Slovenije kot glavnemu programskemu dokumentu na državni ravni in Regionalnemu razvojnemu programu kot glavnemu programskemu dokumentu na regionalni ravni.

Strategija regionalnega razvoja Slovenije je osnovni strateški dokument države, ki v skladu s SRS in SPRS opredeljuje cilje regionalnega razvoja ter določa politiko in instrumente za doseganje teh ciljev (ZSRR, 2005). Strategija določa nabor prednostnih območij in posebnih ukrepov regionalne politike, način vključevanja regionalnih razvojnih programov v programske dokumente za EU in regionalno specifične cilje ter usmeritve ministrstev pri dodeljevanju posrednih regionalnih spodbud. Njeni cilji se upoštevajo tudi pri pripravi državnega razvojnega programa in programskih dokumentov za EU (ZSRR, 2005).

Strategija za obdobje do leta 2006 je bila sprejeta sredi leta 2001, SRRS za obdobje do leta 2013 pa je še v pripravi. V nadaljevanju povzemam predlog ciljev strategije regionalnega razvoja, ki ga je septembra 2006 pripravila Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko za obdobje do leta 2013. Predvideni cilji do leta 2013 so:

- decentralizacija odločitev v regionalnem razvoju;
- vzpostavitev pogojev za oblikovanje evromakroregije s sedežem v Sloveniji;
- učinkovito črpanje regionalnih spodbud EU;
- uspešna izvedba posebnih ukrepov regionalne politike in
- uspešna izvedba regionalnih razvojnih programov 2007-2013 v razvojnih regijah.

Na podlagi ciljev in instrumentov, ki jih opredeljuje Strategija regionalnega razvoja Slovenije, pripravijo posamezne regije regionalne razvojne programe. Regionalni razvojni program je zato temeljni programski dokument na regionalni ravni, ki opredeljuje razvojne prednosti posamezne regije, določa njene razvojne prioritete, programe in ukrepe spodbujanja razvoja v regiji ter njihovo finančno ovrednotenje. Novi razvojni programi se pripravljajo za obdobje Državnega razvojnega programa 2007-2013, ki sovpada z novim programskim obdobjem kohezijske politike Evropske unije. Cilj izdelave RRP je, da se s pomočjo vključevanja strokovnih, razvojnih in upravnih institucij, predstavnikov gospodarstva, sindikatov in civilne družbe oblikujejo in uskladijo razvojni cilji na področju gospodarskega, socialnega, izobraževalnega, prostorskega, okoljskega, infrastrukturnega in kulturnega razvoja v regiji, ter da se določijo aktivnosti (programi, ukrepi, projekti), viri (finančni, kadrovske) in način organiziranosti za njihovo uresničevanje.

2.2.3. Uvajanje pokrajin

V Sloveniji so statistične regije začasno uporabljene kot funkcionalne enote za vodenje regionalne politike. Tako statistične regije niso povsem ustrezne za izvajanje regionalne politike, saj imajo le teritorialni okvir, ne pa tudi lastnih teritorialnih organov, ki bi dejansko spodbujali regionalni razvoj na vmesnem nivoju med državo in občino. Kakovostnega razvoja ni mogoče

usmerjati samo z enega mesta, zato je obstoj pokrajin osnova za razvojno obvladljivost. Poleg tega so pokrajine tudi sredstvo za razčlenjeno uveljavljanje razvojnih interesov različnih slovenskih območij, zato so nepogrešljive za upoštevanje ciljev skladnega regionalnega razvoja.

Konec maja 2007 je vlada objavila predlog območij, sedežev in imen za pokrajine. Po predlogu naj bi bila Slovenija razdeljena na 14¹ pokrajin. Zakon o njihovi ustanovitvi, njihovih imenih, območjih in sedežih naj bi bil sprejet predvidoma do konca leta 2007. Pristojni poudarjajo, da njihova ustanovitev ne bo pomenila dodatnega finančnega bremena. Glavni namen uvajanja pokrajin je decentralizacija oblasti, saj bodo na pokrajine prenesene pomembne upravne naloge. Pri tem nekateri župani izražajo skrb pred nepotrebnim povečanjem birokracije in morebitnim podvajanjem pristojnosti med pokrajinami in državo. Po vseh načrtih naj bi pokrajine dobili leta 2009.

2.3. Regionalna politika Evropske unije

V povezavi z regionalno politiko Evropske unije se poleg izraza regionalna politika uporabljata tudi izraza kohezijska in strukturna politika. Kadar se uporabljajo v kontekstu skupnih evropskih politik, vsi trije izrazi označujejo isto politiko, ki zasleduje iste cilje, vendar zanjo različni avtorji uporabljajo različna imena. V zadnjem času se največ uporablja izraz kohezijska politika.

Kohezijska politika EU predstavlja skupek razvojnih aktivnosti, programov in ukrepov države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev organiziranih interesov na regionalni ravni, koordiniranih in sofinanciranih s strani EU in namenjenih doseganju razvojnih ciljev ob upoštevanju skladnega regionalnega razvoja (Mrak, 2004, str. 29). Osnovni cilj kohezijske politike EU je pospeševanje razvoja ter zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti in življenjskem standardu vseh članic in regij EU. Financiranje projektov poteka s sodelovanjem države članice in lokalnih oblasti, saj je delovanje strukturne politike EU določeno kot dopolnjevanje nacionalnega izvajanja regionalne politike članic (Aljančič, 2000, str. 16).

Za izvajanje kohezijske politike so na voljo sledeči finančni instrumenti (Mrak, 2004, str. 34-37):

- Strukturni skladi. Štirje skladi v vseh državah članicah spodbujajo različne ekonomske in socialne dejavnike konkurenčnosti, ki bodo prispevali h gospodarskemu razvoju regije. So regionalno usmerjeni.
- Kohezijski sklad. Sklad skrbi za financiranje projektov, namenjenih izboljšanju okolja ter razvoju prometne infrastrukture v državah članicah, katerih BNP na prebivalca je manjši od 90 odstotkov povprečja EU. Kohezijski sklad daje prednost nacionalnim in nadnacionalnim projektom.
- Evropska investicijska banka (EIB). Finančna institucija skozi kreditiranje spodbuja trajnostni razvoj, ekonomsko in socialno kohezijo. Finančno pomoč daje v obliki posojil

¹ Osrednjeslovenska, Primorska, Gorenjska, Goriška, Savinjska, Savinjsko-Šaleška, Dolenjska, Pomurska, Notranjska, Podravska, Spodnjeposavska, Koroška, Posavska, Zasavska.

in delnega financiranja investicijskih projektov, globalnih posojil, garancij, delnega financiranja tehnične pomoči ter študij za pripravo projektov.

- Drugi finančni instrumenti. Evropski investicijski sklad in EURATOM spodbujata ekonomsko in socialno kohezijo preko posojil in jamstev.

Strukturni skladi in kohezijski sklad delujejo po načelu solidarnosti in manj razvitim regijam oziroma državam nudijo nepovratna sredstva, medtem ko EIB in ostali finančni instrumenti nudijo pomoč zlasti v obliki ugodnejših posojil. V nadaljevanju diplomskega dela več pozornosti namenjam strukturnim skladom in kohezijskemu skladu.

2.3.1. Strukturni skladi

Za uresničevanje ciljev regionalne politike je EU oblikovala štiri strukturne sklade :

- Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR). Pomaga manj razvitim regijam.
- Evropski socialni sklad (ES). Spodbuja zaposlovanje.
- Evropski kmetijski usmerjevalni in poroštveni sklad. Predstavlja ogrodje za izvajanje skupne kmetijske politike.
- Finančni instrument za usmerjanje ribištva. Namenjen je za pomoč pri prestrukturiranju in modernizaciji ribiškega sektorja.

V obdobju 2007-2013 bosta v okviru kohezijske politike kot strukturna sklada delovala le še ESRR in ES. Na področju razvoja podeželja sta bila ustanovljena dva nova sklada: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja in Evropski sklad za ribištvo, ki pa ne bosta več spadala v okvir kohezijske politike.

Glavni namen strukturnih skladov je spodbujanje socialnega in gospodarskega razvoja v posameznih regijah ter posledično vodenje regionalne ekonomske politike usmerjene v doseganje razvojnih ciljev. Preko teh skladov se ne financirajo posamezni ločeni projekti, ampak večletni regionalni razvojni programi, ki jih skupaj oblikujejo regije, države članice in Komisija EU. Kako pomembni so ti skladi kot instrumenti kohezijske politike odraža tudi dejstvo, da je zanje namenjenih kar 75 % vseh sredstev kohezijske politike.

Sredstva strukturnih skladov se razdelijo po regijah glede na prednostne cilje. Območja, ki lahko zaprosijo za pomoč glede na posamezen cilj, določi Evropska komisija v sodelovanju z državo članico. V ta namen so evropske regije razdeljene v teritorialne statistične enote (NUTS²). Sredstva skladov niso nadomestilo nacionalnih sredstev, ampak le dodana vrednost državnih razvojnih sredstev. Za dodelitev sredstev strukturnih skladov morajo države članice Evropski komisiji predložiti v potrditev programski dokument, v katerem opredelijo, za katere namene bodo denar porabile. Za črpanje kohezijskih sredstev mora država članica pripraviti Nacionalni

² Klasifikacijo NUTS (Nomenclature of Statistical Territorial) je v začetku 1970 pripravil Eurostat. Njen osnovni namen je bil določiti skladen sistem za delitev evropskega ozemlja kot podlago za oblikovanje regionalnih statistik. Države članice EU jo uporabljajo za izkazovanje regionalnih statistik.

strateški referenčni okvir (NSRO) in operativne programe (OP). NSRO predstavlja splošno strategijo za črpanje evropskih sredstev, operativni programi pa opredeljujejo črpanje sredstev iz posameznega sklada.

Cilji odražajo prioritete v regionalni politiki in služijo kot osnova za razdeljevanje sredstev strukturnih skladov. Za programsko obdobje 2000 - 2006 so bila sredstva strukturnih skladov usmerjena v tri prioritetne cilje:

- Cilj 1 je bil usmerjen v spodbujanje razvoja in strukturnega prilagajanja regij, ki najbolj zaostajajo v razvoju. To so regije, ki imajo BDP na prebivalca po pariteti kupne moči manjši od 75 % povprečja EU.
- Cilj 2 je bil usmerjen v ekonomsko in socialno preobrazbo regij, ki niso zajete v Cilj 1 in se soočajo s strukturnimi problemi.
- Cilj 3 je vključeval ukrepe na področju politike zaposlovanja, izobraževanja in poklicnega usposabljanja v območjih, ki niso bila zajeta s prvima dvema ciljema.

Za programsko obdobje 2007 - 2013 je bil pripravljen strateški javnofinančni načrt Nova finančna perspektiva, v katerem so zapisane prednostne naloge in okvirna finančna sredstva za posamezno nalogo. V obdobju 2007 – 2013 ostajajo aktualni trije cilji:

- Cilj Konvergenca je namenjen najmanj razvitim regijam, kjer BDP na prebivalca v obdobju 2000–2002 ne presega 75 % povprečja EU-25, kohezijskim državam, kjer države članice ne dosegajo 90 % BND EU-15 v obdobju 2001–2003 in statistično prizadetim regijam.
- Cilj Regionalna konkurenčnost in zaposlovanje je namenjen regijam, ki presegajo 75 % BDP na prebivalca EU-25 v obdobju 2000–2002 in niso statistično prizadete regije.
- Cilj Evropsko teritorialno sodelovanje je namenjen čezmejnemu sodelovanju regij ob notranjih in nekaterih zunanjih mejah EU, transnacionalnemu sodelovanju in medregionalnemu sodelovanju.

2.3.2. Kohezijski sklad

Zagotavlja pomoč pri doseganju socialne in ekonomske kohezije. Usmerjen je predvsem v okoljske in transportne projekte. Za razliko od strukturnih skladov, ki so regionalno usmerjeni, le-ta daje prednost nacionalnim in nadnacionalnim projektom v dogovoru med Evropsko komisijo in državo članico. Razdelitev sredstev med države prejemnice se opravi v glavnem na osnovi števila prebivalstva in BNP prebivalstva, pri tem pa se upošteva tudi povečanje državne blaginje v preteklem obdobju ter velikost države (Mrak, 2004, str. 43). Namenjen je državam članicam, katerih BNP na prebivalca je manjši od 90 % povprečja EU.

V obdobju 2007-2013 bo Kohezijski sklad bolj integriran v delovanje strukturnih skladov. Obseg pomoči, ki je bil namenjen zgolj prometni in okoljski infrastrukturi, bo razširjen tudi na projekte na področjih, povezanih s trajnostnim razvojem, ki so očitno v korist okolju (npr. učinkovita raba energije, obnovljivi viri energije).

Poleg strukturne politike v državah članicah pa EU nudi strukturno pomoč tudi v bodočih članicah EU v okviru programov predpristopne pomoči preko treh različnih finančnih instrumentov. Program PHARE je namenjen izvedbi začetnih reform, program ISPA okoljski in prometni infrastrukturi, SAPARD pa razvoju kmetijstva in podeželja.

Del regionalne politike EU so tudi štiri pobude Skupnosti ter inovativne aktivnosti in tehnična pomoč. V pobude je vključen:

- razvoj čezmejnega, mednarodnega in medregionalnega sodelovanja (INTERREG III),
- trajnostni razvoj mest in urbanih naselij (URBAN II);
- podpora iniciativam za razvoj podeželja (LEADER+) in
- podpora ukrepom proti diskriminaciji na trgu dela (EQUAL).

Z inovativnimi aktivnostmi se v regijah spodbuja inovativnost, ki naj bi pripomogla k hitrejšemu prilagajanju na izzive informacijske dobe ter povečanju konkurenčnosti regionalnih gospodarstev. Tehnična pomoč podpira izvajanje evropske strukturne pomoči; gre predvsem za sofinanciranje študij, izmenjavo izkušenj, informiranje itd.

2.5. Problemi Slovenije z vidika učinkovitosti izvajanja regionalne politike EU

Sredstva strukturnih skladov in kohezijskega sklada je Slovenija lahko začela koristiti po vstopu v EU. Na aktivno sodelovanje v teh skladih se je pripravljala že v okviru programov predpristopne pomoči (PHARE, ISPA, SAPARD). Z njihovo pomočjo je politika spodbujanja skladnega regionalnega razvoja v Sloveniji dobila nov zagon (Mrak, 2004, str. 114).

Regionalna politika Slovenije se bo v prihodnje izvajala na dveh ravneh:

- regionalna politika v okviru EU na področju evropskih regij in
- notranja slovenska regionalna politika.

Strukturna politika EU je za Slovenijo nov pojav v dveh pogledih. Gre za do določene mere nov koncept, kljub temu, da je bila nekdanja jugoslovanska regionalna politika precej razdelana. Slovenija bi lahko pridobila nekaj sredstev iz strukturnih skladov EU, saj v preteklosti nikoli ni prejela sredstev od drugih držav. Slovenija zaenkrat še nima institucij, niti prakse in niti mentalitete, kako ravnati s sredstvi, ki bi ji jih dale druge države (Senjur, 2002, str. 531). Tako je na primer za izvajanje strukturne politike za Cilj 1 EU postavila mejno vrednost 75 % povprečja EU, Slovenija pa je postavila za notranjo uporabo mejno vrednost 80 % povprečja Slovenije. Manjše dovoljeno odstopanje od povprečja odraža skrb Slovenije za regionalne razlike.

Glavni problemi, ki zavirajo učinkovito izvajanje evropske regionalne politike na ozemlju RS, so (Senjur, 2002, str. 532):

- Slovenija bo iz strukturnih skladov pridobila sorazmerno majhna sredstva. Z upoštevanjem ekonomike izgradnje bi bilo potrebno oblikovati institucije regionalne politike.

- EU favorizira velike projekte, saj tudi na tem področju deluje ekonomika obsega. Majhna država nima veliko velikih projektov, ampak veliko majhnih. Zato bi bilo smiselno, da se več majhnih projektov poveže v paket in se predlaga kot velik projekt.
- Za učinkovito regionalno politiko je potrebna regionalizacija.
- Črpanje evropskih sredstev je neučinkovito predvsem zaradi neučinkovite državne uprave v procesu upravljanja z evropskimi sredstvi.
- Pripravi regionalnih razvojnih programov bi bilo potrebno nameniti več pozornosti in strokovne pomoči.

Omenjeni problemi zavirajo učinkovito uporabo sredstev in izvajanje evropske regionalne politike v Sloveniji. Pridobivanje sredstev strukturne in kohezijske politike EU in njihova učinkovita poraba zahtevata učinkovito organizacijo državne uprave, ki mora biti sposobna pripraviti kakovostne programe, zagotoviti ustrezno sofinanciranje s strani Slovenije in tudi zagotoviti uresničevanje dogovorjenega v skladu s pravili strukturnih skladov in prioritetami EU (Mrak, 2004, str. 137). V nadaljevanju izpostavljam dva glavna problema, s katerima se spopada Slovenija pri učinkovitem izvajanju evropske regionalne politike, to sta problem regionalizacije in problem (ne)učinkovitega črpanja sredstev.

2.5.1. Regionalizacija

V letu 2000 je bila v Sloveniji sprejeta Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot – SKTE. Po tej klasifikaciji je celotni teritorij Slovenije razdeljen na enajst ravni. Prvih pet ravni je vsebinsko smiselno razčlenjenih tako, da ustrezajo tudi evropski nomenklaturi NUTS (Pečar, 2005, str. 12).

Tabela 1: Povezava slovenske klasifikacije (SKTE) z evropsko (NUTS)

SKTE 0	NUTS 0	država v celoti
SKTE 1	NUTS 1	država v celoti
SKTE 2	NUTS 2	Prvotno dve enoti: Ljubljanska urbana regija in Preostala Slovenija Rezultat pogajanj: država v celoti Vladni predlog ³ : Vzhodna in Zahodna Slovenija
SKTE 3	NUTS 3	12 statističnih regij: Osrednjeslovenska, Obalno-kraška, Gorenjska, Goriška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Pomurska, Notranjsko-kraška, Podravska, Koroška, Spodnjeposavska, Zasavska
SKTE 4	NUTS 4	58 upravnih enot
SKTE 5	NUTS 5	210 občin
Nižje teritorialne enote služijo za posebne statistične in geoinformacijske potrebe.		

Vir: Pečar, 2005, str.12.

³ Predlog slovenske vlade o razdelitvi ozemlja na dve regiji je po mnenju Eurostata skladen s predpisi in naj bi stopil v veljavo s 1.1.2008.

Z vidika dodeljevanja finančne pomoči sta najbolj pomembni ravni NUTS 2 in NUTS 3. Delitev regij na osnovi NUTS 2 je osnova za dodeljevanje sredstev v okviru cilja Konvergenca, za katerega je namenjenih več kot 80 % vseh kohezijskih sredstev. Regije na ravni NUTS 3 so teritorialna osnova za dodeljevanje pomoči regijam s strukturnimi problemi v okviru cilja Regionalna konkurenčnost in zaposlovanje ter za sofinanciranje v okviru Pobud Skupnosti. Za potrebe domače regionalne politike je pomembna tudi raven NUTS 5, to je raven občin, na kateri se določajo območja (občine) s posebnimi razvojnimi problemi.

V obdobju predpristopnih pogajanj je bilo veliko govora o razdelitvi ozemlja Slovenije na eno, dve ali tri regije na ravni NUTS 2. Posamezna NUTS 2 regija naj bi imela najmanj 800.000 prebivalcev. Teoretično to pomeni, da se Slovenija na ravni NUTS 2 lahko deli na največ dve regiji. Poleg delitve regij je kriterij za uvrstitev določene regije v cilj Konvergenca tudi gospodarska razvitost, ki mora biti nižja od 75 % povprečja EU.

Po podatkih Eurostata je Slovenija v letu 2003 že presegla mejo 75 % povprečnega BDP na prebivalca EU, kar nas postavlja v manj ugoden položaj glede koriščenja sredstev kohezijskih skladov. Na osnovi velikih razlik v regionalnem razvoju si Slovenija prizadeva razdeliti svoje ozemlje na dve ali tri NUTS 2 regije, kar bi pomenilo, da bi bil vsaj del slovenskega ozemlja tudi nadalje upravičen do intenzivne pomoči iz sredstev Strukturnih skladov. Da bi bila Slovenija čim dlje upravičena do teh sredstev, je vlada na ravni NUTS 2 prvotno vzpostavila dve regiji: Ljubljanska urbana regija in Preostala Slovenija. Evropska komisija take delitve Slovenije ni nikoli sprejela, saj je ta delitev zgolj statistična in nima prave podlage. Naslednji vladni predlog v decembru 2005 je bil razdelitev na dve regiji: Vzhodna⁴ in Zahodna⁵ Slovenija. Vendar do končne odločitve o razdelitvi regij ni prišlo. Zato je bil sklenjen dogovor, da bo Slovenija v obdobjih 2004-2006 ter 2007-2013 obravnavana kot ena sama NUTS 2 regija, ne glede na to, kdaj se bodo končala pogajanja o delitvi države na dve kohezijski regiji. V naslednji finančni perspektivi (po letu 2013) pa bo lahko država razdeljena na dve regiji, na vzhodni in zahodni del, kar ji bo pomagalo pri dodeljevanju finančnih sredstev, ker gre za regiji na različni stopnji razvoja.

2.5.2. (Ne)učinkovitost pri črpanju sredstev

S prilagajanjem zakonodaje evropski, se Slovenija srečuje z regulativami, ki določajo delovanje strukturnih skladov. Od vstopa v EU je tudi Slovenija upravičena do pomoči, ki izhaja iz omenjenih skladov. Slovenija je do leta 2006 bila upravičena do pomoči iz Cilja 1, prav tako pa je bila upravičena do pomoči Kohezijskega sklada. Za črpanje sredstev je bilo potrebno pripraviti Enotni programski dokument 2000 – 2006, v katerem so opredeljeni cilji, ukrepi in aktivnosti, ki opisujejo način doseganja teh ciljev.

⁴ Vključuje razvojne regije: Pomurska, Podravska, Koroška, Savinjska, Jugovzhodna Slovenija, Zasavska, Spodnjeposavska in Notranjsko-kraška.

⁵ Vključuje razvojne regije: Gorenjska, Goriška, Obalno-kraška in Osrednjeslovenska.

Za regionalni razvoj v obdobju 2007-2013 je bil pripravljen osrednji strateški dokument Slovenije za črpanje kohezijskih sredstev: Nacionalni strateški referenčni okvir (NSRO) opredeljuje prednostne naloge države na področju regionalnega razvoja. Cilj NSRO je izboljšanje blaginje Slovencev s spodbujanjem gospodarske rasti, ustvarjanjem delovnih mest in krepitevijo človeškega kapitala ter zagotavljanjem uravnoveženega in skladnega razvoja, še posebej med regijami. Evropska komisija je potrdila slovenski načrt za črpanje kohezijskih sredstev. Slovenija bo upravičena do 4,1 milijarde evrov za cilj Konvergenca in Evropsko teritorialno sodelovanje.

Prednostne naloge Slovenije so: spodbujati podjetništvo, inovacije in tehnološki razvoj; izboljšati kakovost izobraževalnega sistema, usposabljanja in raziskav; izboljšati prožnost delovne sile ter zagotoviti zanesljivost zaposlitve, zagotavljati ustrezno infrastrukturo; spodbujati uravnovežen regionalni razvoj. Zastavljene prednostne naloge bo Slovenija izvajala v okviru treh operativnih programov: krepitev regionalnih razvojnih potencialov, razvoj človeških virov ter razvoj okoljske in prometne infrastrukture. Slovenija bo sodelovala tudi v 13 programih evropskega teritorialnega sodelovanja (čezmejni, medregionalni, transnacionalni programi).

V letu 2004 je imela Slovenija številne probleme pri učinkovitem črpanju sredstev iz strukturnih skladov EU. Slovenija mora najprej sama zagotoviti sredstva za financiranje projektov, šele nato so ji lahko pod nadzorom povrnjena sredstva iz bruseljske blagajne. Med novimi državami članicami Evropske unije je bila Slovenija ena najmanj uspešnih držav pri črpanju sredstev strukturnih skladov. Največji problem so predstavljali nekakovostno pripravljene projekti, pomanjkljiva obvezna dokumentacija, neobvladovanje projektnega vodenja, prepozno objavljeni razpisi in stroga administrativna pravila poslovanja s sredstvi strukturnih skladov.

Ministrstvo za lokalno samoupravo in lokalni razvoj si je močno prizadevalo izboljšati učinkovitost črpanja sredstev, kar se je do konca leta 2005 tudi uresničilo. V letu 2005 so se aktivnosti pri izvajanju Enotnega programskega dokumenta močno povečale, kar se je odrazilo pri boljšem črpanju sredstev. Tako je Slovenija postala ena izmed bolj uspešnih držav pri črpanju sredstev strukturnih skladov. V letu 2006 je potekalo črpanje sredstev še vedno zelo dobro.

Da bodo Slovenija in slovenske regije v naslednjih letih zmanjšale razvojni zaostanek za povprečjem Evropske unije, bo potreben dolgotrajen proces, ki ga je možno pospešiti le z dvigom konkurenčnosti gospodarstva Slovenije in slovenskih regij. Regionalna razvojna politika naj deluje predvsem v smeri enakomernejšega regionalnega razvoja. Dolgoročni cilj je doseganje visokega življenjskega standarda in kvalitete življenja ter boljšega zdravja prebivalcev vseh slovenskih regij s pospeševanjem razvoja okolju prijaznega gospodarstva. V nadaljevanju diplomske naloge želim skozi primerjavo socio-ekonomskih kazalnikov poiskati razvojne razlike med posameznimi regijami v Sloveniji.

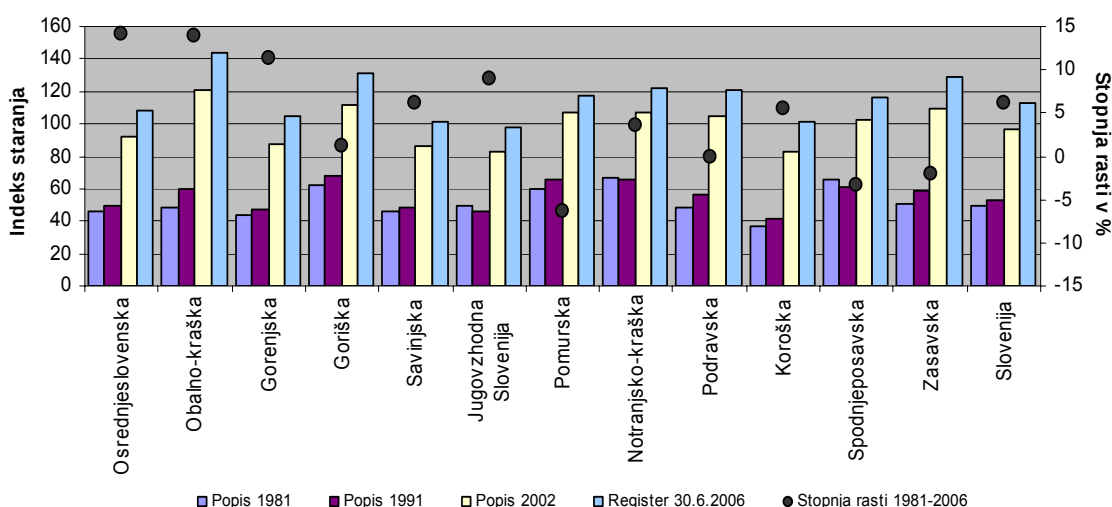
3. ANALIZA SOCIO-EKONOMSKIH KAZALNIKOV PO SLOVENSKIH REGIJAH

V tej točki se bom posvetila analizi izbranih socio-ekonomskih kazalnikov po slovenskih regijah. S pomočjo le-teh bom prikazala medregijske primerjave, da bi ugotovila, ali obstajajo razlike v razvitosti med posameznimi slovenskimi regijami.

3.1. Prebivalstvo

Spremembe števila prebivalstva so rezultat rojstev, smrti in migracijskih gibanj. Stopnja rodnosti je le deloma odvisna od ekonomskih dejavnikov, zelo močno pa je odvisna od demografskih in socioloških dejavnikov. Stopnja umrljivosti je odvisna od življenjskih in zdravstvenih razmer v državi in je obratno sorazmerna s stopnjo razvitosti. Kot je razvidno iz spodnje slike, se je število prebivalcev v obdobju od leta 1981 do 2006 v polovici statističnih regij zmanjšalo, najbolj v Pomurski, Spodnjeposavski in Zasavski regiji. Padec števila prebivalstva je posledica negativnega prirasta in odseljevanja prebivalstva.

Slika 1: Indeks staranja prebivalstva in stopnja rasti prebivalstva med leti 1981 in 2006 po slovenskih regijah in v Sloveniji

Vir: Pečar, 2006, str. 27.

Tabela 2 v Prilogi 1 prikazuje naravno gibanje prebivalstva v letu 2005. V letu 2005 je bilo število umrlih večje od števila živorojenih v večini regij. Pozitivni naravni prirast smo beležili le v Osrednjeslovenski, Gorenjski, Savinjski regiji ter v regiji Jugovzhodna Slovenija.

Selitveni prirast s tujino je bil v Sloveniji po letu 1991 pretežno pozitiven. Kot je razvidno iz Tabele 3 v Prilogi 1, se je tudi v letu 2005 več ljudi priselilo kot odselilo. Največ oseb se je iz tujine priselilo v Obalno-kraško regijo, najmanj pa v Pomursko regijo. Največ odseljenih v tujino je bilo iz Spodnjeposavske in Obalno-kraške regije, najmanj odseljenih v tujino pa iz Pomurske in Koroške regije. Tako je bil selitveni prirast s tujino najvišji v Obalno-kraški regiji, najmanjši

pa je bil v Pomurski regiji. V medregijskem priseljevanju najbolj izstopata Notranjsko-kraška in Goriška regija. Največ odseljenih v druge slovenske regije je bilo iz Zasavske regije. Največji selitveni prirast med regijami je imela Notranjsko-kraška regija, najmanjšega in hkrati negativnega pa Koroška.

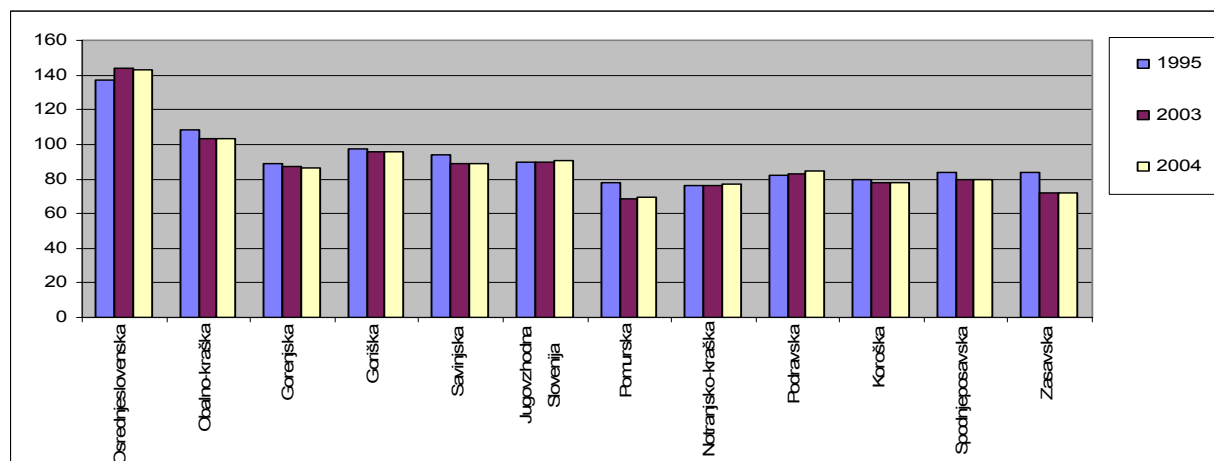
Skupni prirast je rezultat naravnega in selitvenega gibanja. V Sloveniji je bil v letu 2005 v večini regij pozitiven. Izjemi sta samo Pomurska regija (-2,6 prebivalca na 1000 prebivalcev) in Posavska regija (-2 prebivalca na 1000 prebivalcev). Največjo rast števila prebivalstva je zaznati v Osrednjeslovenski in Obalno-kraški regiji.

Zaradi upadanja naravne rasti in manjše smrtnosti prebivalstva se spreminja tudi starostna struktura prebivalstva v regijah. Narašča delež starega in upada delež mladega prebivalstva. Iz Slike 1 je razvidno, da se indeks staranja prebivalstva po vseh regijah povečuje. V letu 2003 je povprečje Slovenije prvič preseгло vrednost 100, kar pomeni, da je v strukturi prebivalstva že več starih kakor mladih prebivalcev. V letu 2006 se je trend nadaljeval. Od vseh slovenskih regij je samo še Jugovzhodna Slovenija tista, ki ima več mladega kakor starega prebivalstva in s tem najnižji indeks staranja (98,2). Najvišji indeks staranja ima Obalno-kraška regija, ki je v letu 2006 za 28,2 odstotka presegal slovensko povprečje. Razlike med regijami merjene z indeksom staranja niso izrazite, saj je trend pospešenega staranja opazen v vseh regijah.

3.2. Regionalni bruto domači proizvod

Gospodarsko razvitost neke teritorialne enote (regije, države) najpogosteje ocenjujemo z ustvarjenim bruto domačim proizvodom (BDP). Le-ta prikaže rezultate ekonomske aktivnosti dosežene v posameznih teritorialnih enotah v določenem obdobju. Pojavijo se težave pri primerjavi, saj med seboj primerjamo teritorialne enote različnih velikosti. Medsebojna primerjava takih regij je mogoča, kadar uporabimo kazalec BDP na prebivalca. Pri analizi regionalnega BDP upoštevamo BDP v regiji, kjer je oseba zaposlena.

Slika 2: BDP na prebivalca po slovenskih regijah glede na slovensko povprečje v letih 1995, 2003 in 2004 (Slo = indeks 100)

Vir: Podatki iz Priloge 2; lastni prikaz.

V letu 2004 je bila Osrednjeslovenska regija tista, ki je največ prispevala k celotnemu ustvarjenemu bruto domačemu proizvodu (glej Tabela 4 in Slika 1 v Prilogi 2). BDP na prebivalca je bil v letu 2004 nadpovprečen v dveh regijah: Osrednjeslovenski (za 43 odstotkov večji od slovenskega povprečja) in Obalno-kraški (za 3 odstotke večji od slovenskega povprečja). Zelo blizu povprečja se giblje Goriška regija. Najnižji BDP na prebivalca ima Pomurska regija, ki dosega samo 69 odstotkov slovenskega povprečja in ima tako dvakrat nižji BDP na prebivalca kot Osrednjeslovenska regija. Tudi Zasavska regija ima precej nizek BDP na prebivalca glede na slovensko povprečje, saj dosega le 71 odstotkov slovenskega povprečja.

Medregionalne razlike najpogosteje merimo s koeficientom variacije⁶ (glej Slika 2 v Prilogi 2). S pomočjo le-tega ugotovimo, da so se medregionalne razlike od leta 1998 do leta 2003 povečevale. Če iz analize izvzamemo najmočnejšo, Osrednjeslovensko regijo, ki ima najvišji BDP na prebivalca, se koeficient variacije zniža, kar pomeni, da je Osrednjeslovenska regija pomembno gospodarsko središče države.

3.3. Regionalna brezposelnost

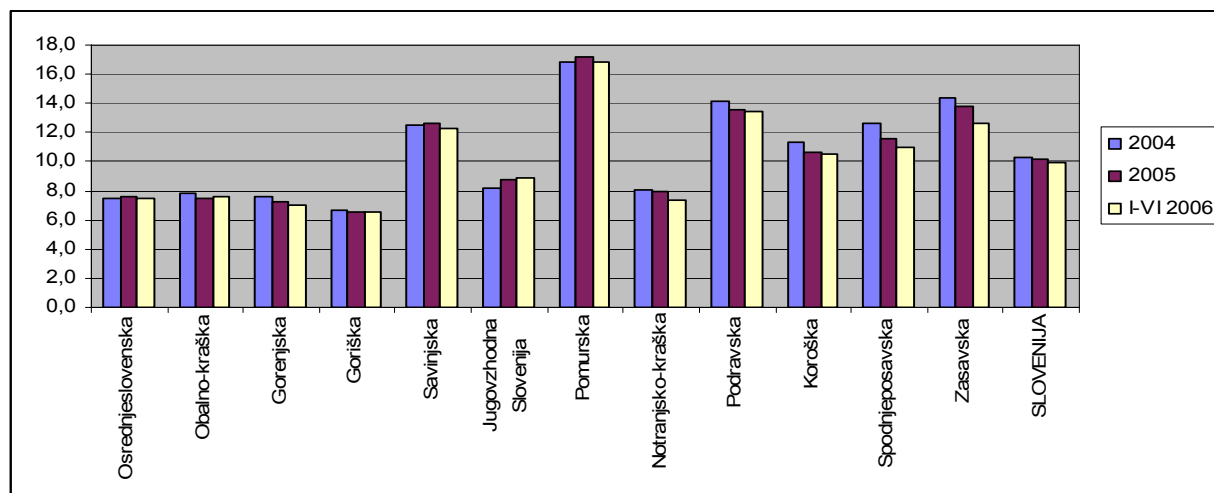
Eden najbolj razširjenih kazalcev za prikazovanje nerazvitosti in strukturnih problemov regij je stopnja brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti je definirana kot delež brezposelnih oseb v celotnem aktivnem prebivalstvu. Ločimo dve vrsti brezposelnosti: anketno in registrirano⁷. V Sloveniji za prikazovanje brezposelnosti uporabljamo stopnjo registrirane brezposelnosti, ki predstavlja odstotni delež registriranih brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu v posamezni statistični regiji. Pri izračunu upoštevamo stalno prebivališče oseb (Trg dela, 2005, str. 23). Stopnja registrirane brezposelnosti je obratno sorazmerna s stopnjo družbeno-ekonomske razvitosti. Visoka stopnja brezposelnosti ni nujno le posledica splošnega pomanjkanja delovnih mest, pač pa tudi neskladij na trgu dela, ko so delovna mesta sicer na voljo, vendar se brezposelni kljub temu ne morejo zaposliti, ker nimajo ustrezne kvalifikacije.

Stopnja registrirane brezposelnosti v večini regij od leta 1998 naprej pada. V prvem polletju 2006 se je glede na leto 2000 najbolj zmanjšala v Podravski regiji (za 4,7 odstotnih točk). Povečala pa se je v treh regijah, v Goriški in Koroški za 0,6 odstotnih točk ter v Pomurski regiji za 0,1 odstotno točko. Število brezposelnih se je zmanjšalo zaradi večje ponudbe delovnih mest. Poleg tega je k zmanjšanju precej prispevalo tudi črtanje brezposelnih iz različnih razlogov, ki niso povezani z zaposlitvijo brezposelnih (prepisi v posebno evidenco, šolanje, odjave po lastni volji ali črtanje zaradi neizpolnjevanja obveznosti do Zavoda za zaposlovanje) (Pečar, 2006, str. 46).

⁶ Koeficient variacije je količnik med standardnim odklonom in povprečjem. Večji kot je, večja je variabilnost proučevane spremenljivke.

⁷ Po anketni brezposelnosti so brezposelne tiste osebe, ki so brez zaposlitve med tednom v času ankete, so pripravljene sprejeti delo v času dveh tednov in aktivno iščejo zaposlitev v zadnjih štirih tednih.

Slika 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih 2004, 2005 in 2006 (v %)

Vir: Podatki iz Priloge 3; lastni prikaz.

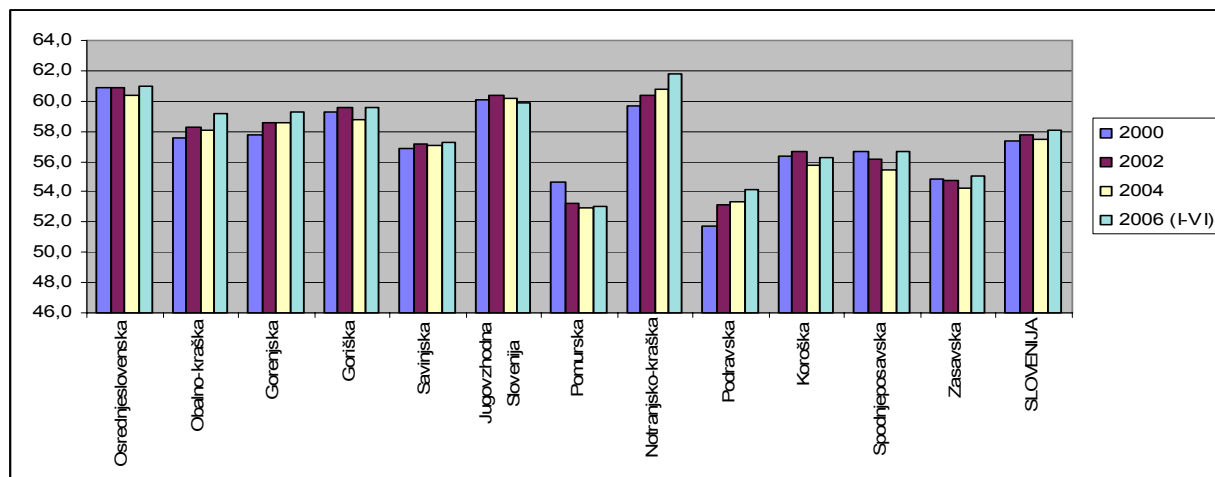
Trend zmanjševanja registrirane brezposelnosti se je nadaljeval tudi v prvi polovici leta 2006, ko se je glede na leto 2005 stopnja registrirane brezposelnosti nekoliko povečala le v Jugovzhodni Sloveniji (za 0,1 odstotne točke). Po podatkih iz leta 2005 in dosegljivih podatkih za leto 2006 ima najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti Pomurska regija, ki je v letu 2006 presegla slovensko povprečje za 69,7 odstotkov. Najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti že vrsto let dosega Goriška regija in je v letu 2006 kar 34,3 % pod slovenskim povprečjem. Tako se je razlika med regijama z najnižjo in najvišjo brezposelnostjo še nekoliko povečala. Stopnja registrirane brezposelnosti najslabše Pomurske regije, kar za 2,6-krat presega stopnjo registrirane brezposelnosti najboljše Goriške regije. S spremljanjem koeficienta variacije med leti 2000 in 2006 (prvo polletje) ugotovimo, da se od leta 2002 medregionalne razlike glede brezposelnosti vztrajno zmanjšujejo (Pečar, 2006, str. 47).

3.4. Regionalna zaposlenost

Registrirana ali formalna stopnja zaposlenosti je razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom (po kraju bivanja) in delovno sposobnim prebivalstvom v starosti od 15 – 64 let. Stopnja nam pove, kolikšen delež od celotne delovno sposobne populacije je zaposlen oziroma kako močno je izkoriščen delovni potencial v določeni državi oziroma regiji.

V prvem polletju leta 2006 ima najvišjo formalno stopnjo zaposlenosti Notranjsko-kraška regija (61,8 %), nadpovprečna je bila tudi v Osrednjeslovenski regiji, Jugovzhodni Sloveniji, Goriški, Gorenjski in Obalno-kraški regiji. Najnižjo formalno zaposlenost ima Pomurska regija (53,1 %), kar znaša dobrih 91 % slovenskega povprečja. V obdobju od leta 2000 do druge polovice leta 2006 se je formalna stopnja zaposlenosti v večini statističnih regijah povečala. Najbolj se je povečala v Podravski regiji (za 0,7 odstotne točke).

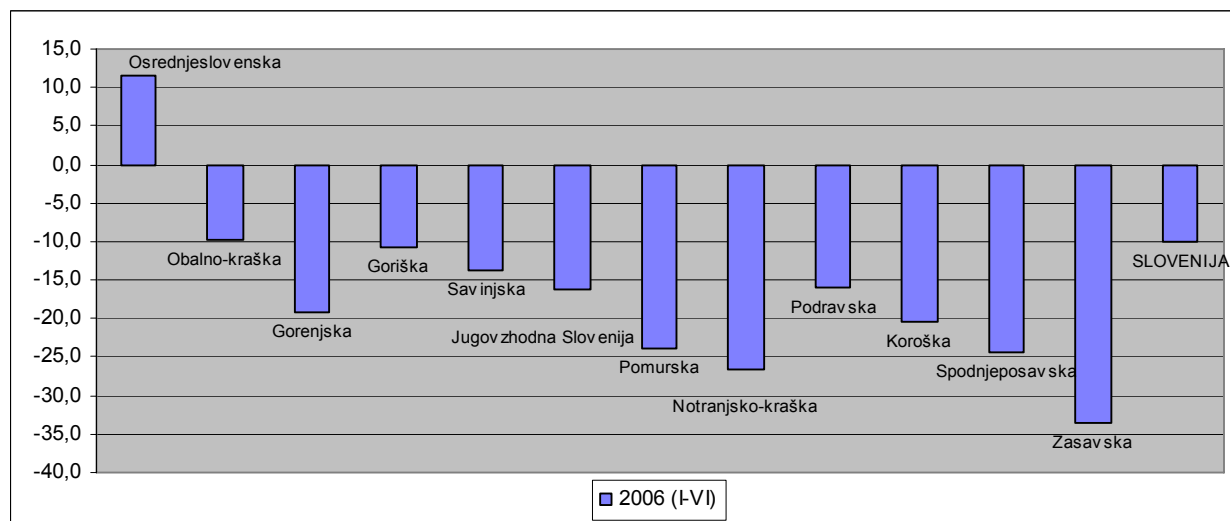
Slika 4: Stopnja registrirane zaposlenosti po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih 2000, 2002, 2004 in 2006 (v %)

Vir: Podatki iz Priloge 4; lastni prikaz.

Pomanjkanje delovnih mest v posameznih regijah povzroča večjo dnevno migracijo zaposlenih in višjo stopnjo brezposelnosti. Največje pomanjkanje delovnih mest glede na tam živeče aktivno prebivalstvo je v Zasavski regiji, kjer kar dobra tretjina tam bivajočega aktivnega prebivalstva ne more najti zaposlitve. Med regijami, kjer primanjkuje približno četrtina delovnih mest glede na domače aktivno prebivalstvo, so še: Notranjsko-kraška, Spodnjeposavska regija in Pomurska regija. Na Koroškem primanjkuje približno petina delovnih mest, Presežek delovnih mest pa se pojavlja samo v Osrednjeslovenski regiji, kar botruje veliki dnevni imigraciji. Glede na to značilnost lahko Osrednjeslovensko regijo označimo kot »delovno regijo«, kamor hodi prebivalstvo na delo, biva pa drugje (Vrišer, 1990, str. 25).

Slika 5: Presežek(+) oziroma primanjkljaj(-) delovnih mest v odstotkih od domačega formalno aktivnega prebivalstva po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2006 (I-VI) (v %)

Vir: Podatki iz Priloge 4; lastni prikaz.

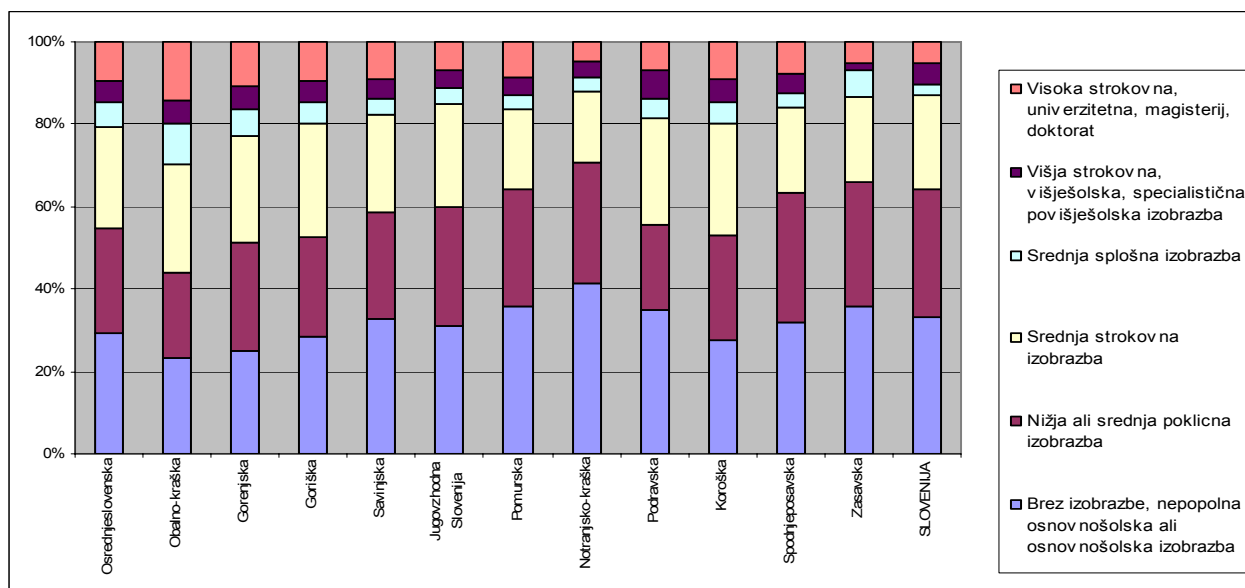
Stopnja formalne zaposlenosti kaže po regijah manjša odstopanja kot stopnja registrirane brezposelnosti. Delovna mesta so koncentrirana predvsem v Osrednjeslovenski regiji, kjer prevladujejo predvsem delovna mesta s področja storitvenih dejavnosti.

3.5. Izobrazba po regijah

Izobraževalni sistem, njegova razvitost in prilagodljivost je eden ključnih dejavnikov potencialnega razvoja regije in povečevanja njene konkurenčnosti. Nova ekonomija daje velik poudarek pomenu znanja in izobrazbe tako v gospodarstvu kot tudi v družbi. Glavno težišče gospodarskega razvoja postaja kvalificirana in visoko izobražena delovna sila.

Izobrazbena raven prebivalstva je eden najpomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na razvoj regije. Izražena je s številom let šolanja. Najvišjo izobrazbeno raven dosega Osrednjeslovenska regija z 11,27 leti šolanja v letu 2002 in tako presega slovensko povprečje za slabih 6 odstotkov, najnižjo raven pa dosega Pomurska regija z 10,2 leti šolanja, kar je dobrih 94 odstotkov slovenskega povprečja. Med ostalimi regijami razlike niso tako velike.

Slika 6: Prebivalstvo (15 let in več) glede na stopnjo dosežene izobrazbe po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2004 (v %)

Vir: Podatki iz Priloge 5; lastni prikaz.

Izobrazbena struktura po regijah je različna. Največji delež prebivalstva z največ osnovnošolsko izobrazbo je imela v letu 2004 Notranjsko-kraška regija (41,5 odstotkov), ki je presegala slovensko povprečje za četrtno. Nadpovprečen delež prebivalstva z nizko izobrazbeno strukturo so imele še Pomurska, Zasavska in Podravska regija. Najnižji delež slabše izobraženega prebivalstva je imela Obalno-kraška regija (23,2 %). Prebivalstvo v Sloveniji s srednjo izobrazbo predstavlja v povprečju dobrih 56 odstotkov prebivalstva nad 15 letom starosti. Največji delež prebivalstva s poklicno ali srednjo šolo je imela Gorenjska regija (58,7 %), najnižjega pa Notranjsko-kraška in Podravska regija (obe 50 %). V povprečju ima več kot 10 odstotkov

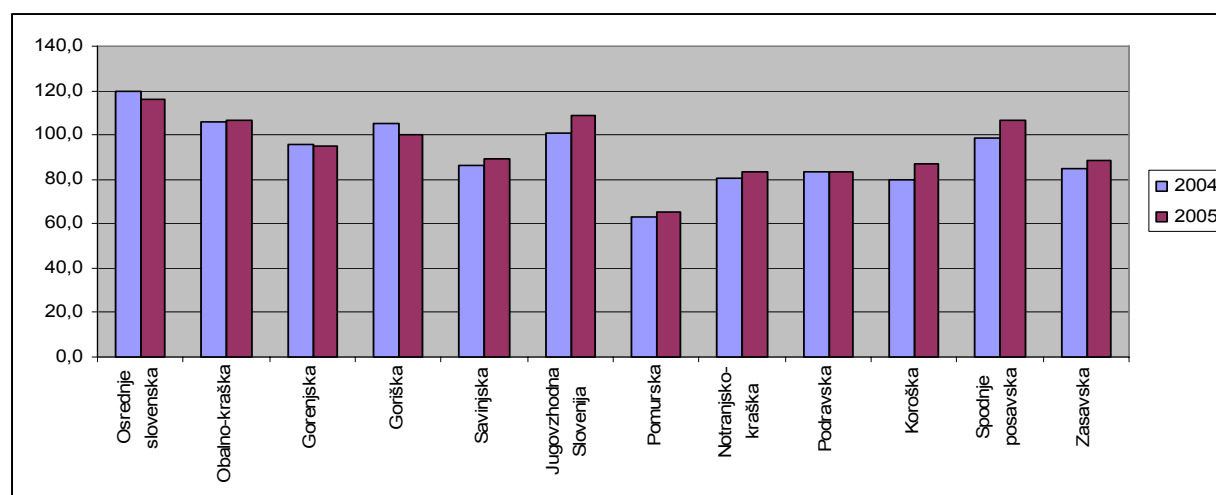
prebivalstva Slovenije najmanj visokošolsko izobrazbo. Po tem kazalcu močno prednjači Obalno-kraška regija, kjer je skoraj petina prebivalstva z najmanj višjo izobrazbo. Pod slovenskim povprečjem sta po tem kazalniku samo dve regiji: Notranjsko-kraška (8,5 %) in Zasavska regija (6,7 %). Glede na vse te kazalnike je imela v letu 2004 najboljšo izobrazbeno strukturo prebivalstva Obalno-kraška regija, sledili pa sta ji Gorenjska in Osrednjeslovenska regija. V negativni smeri je najbolj izstopala Notranjsko-kraška regija.

3.6. Poslovanje gospodarskih družb po regijah

Poslovni izidi gospodarskih družb so osnovni viri informacij o ekonomski aktivnosti gospodarskih subjektov v regijah. Zaradi majhnosti naših regij se pogosto zgodi, da je v eni regiji koncentrirana le določena vrsta dejavnosti oziroma je regija odvisna od enega ali dveh velikih podjetij, delujočih v njej. Če je to podjetje v težavah, lahko to pomeni, da je v težavah celotna regija. Poslovni izid je razlika med prihodki in odhodki. Če so prihodki večji od odhodkov, govorimo o dobičku, v nasprotnem primeru pa o izgubi. V letih 2004 in 2005 je čisto izgubo kazala samo Pomurska regija. Vse druge regije so v letu 2005 poslovale pozitivno, vendar pa je neto čisti dobiček nominalno zmanjšalo kar pet regij (Obalno-kraška, Goriška, Gorenjska, Osrednjeslovenska in Zasavska regija). Najuspešnejša je bila Osrednjeslovenska regija.

Produktivnost dela merimo s pomočjo dodane vrednosti na zaposlenega. Le-ta se je nominalno povečala v vseh regijah, razen v Goriški. V letu 2004 dosegajo najvišjo in nadpovprečno produktivnost dela na zaposlenega v Osrednjeslovenski regiji, Jugovzhodni Sloveniji, Obalno-kraški in Spodnjeposavski regiji. Blizu slovenskega povprečja je tudi Goriška regija.

Slika 7: Dodana vrednost na zaposlenega po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih 2004 in 2005 (Slo = indeks 100)

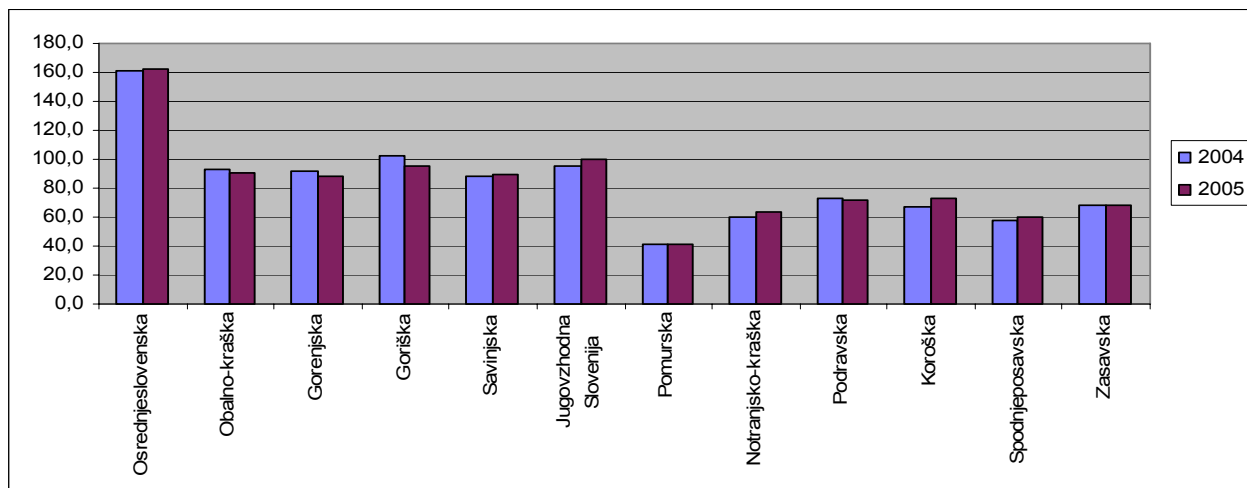

Vir: Podatki iz Priloge 6; lastni prikaz.

Dodana vrednost na prebivalca je pokazatelj ekonomske moči gospodarstva regije. Visoko nad slovenskim povprečjem je še vedno Osrednjeslovenska regija, ki za kar 62,3 odstotkov presega slovensko povprečje. V letu 2005 je tudi edina regija z nadpovprečno dodano vrednostjo na prebivalca. Glede na leto 2004 je kar pet regij v letu 2005 povečalo svoj zaostanek za slovenskim

povprečjem. Te regije so: Obalno-kraška, Goriška, Gorenjska, Podravska in Pomurska regija. Najnižja dodana vrednost na prebivalca je v Pomurski regiji, ki v letu 2005 dosegla le 41,2 % slovenskega povprečja.

Slika 8: Dodana vrednost na prebivalca po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih 2004 in 2005 (Slo = indeks 100)

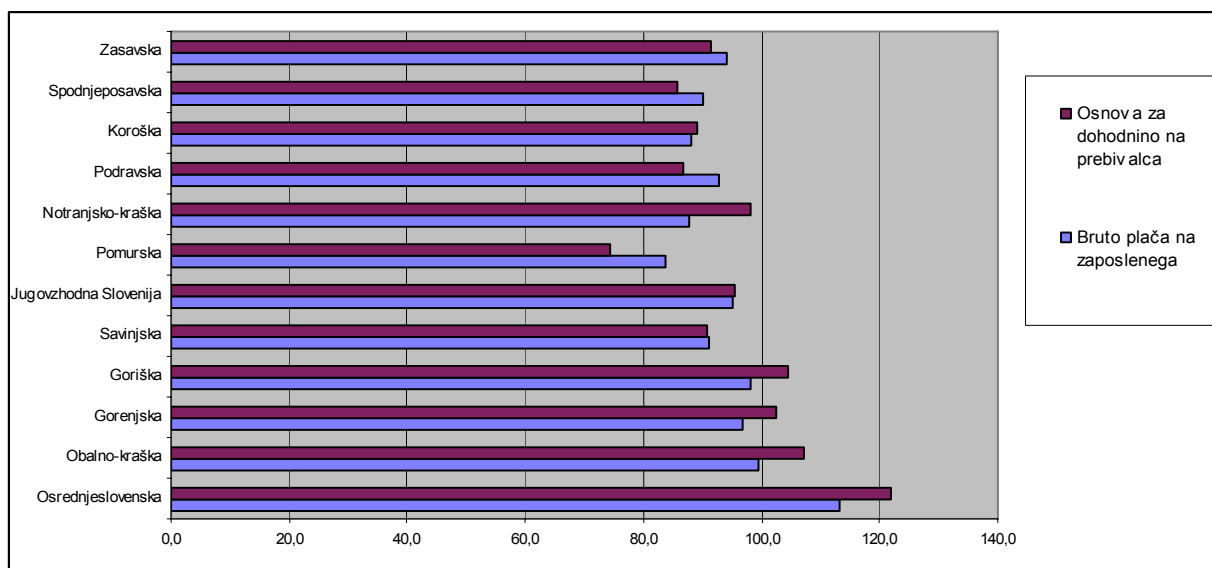
Vir: Podatki iz Priloge 6; lastni prikaz.

3.7. Dohodnina in plače po regijah

Osnova za dohodnino na prebivalca je osnovni kazalnik, s katerim ugotavljamo ekonomsko moč prebivalstva. Zajema vse obdavčljive dohodke prebivalstva in sicer brez olajšav, ki jih davčni zavezanci lahko uveljavljajo. Ta kazalec že nekaj let zapored kaže dokaj stabilno stanje po regijah. V letu 2005 so nadpovprečno dohodnino imele štiri regije. Najbolj je izstopala Osrednjeslovenska regija, ki je slovensko povprečje presegla za 21,9 odstotkov. Prednost te regije pred ostalimi regijami se je v letu 2005 glede na leto 2004 nekoliko povečala (za 0,2 odstotne točke). Ostale nadpovprečne regije (Obalno-kraška, Goriška, Gorenjska) nimajo tako velikega odstopanja od slovenskega povprečja (od 7,1 % do 2,4 %). Najnižjo osnovo za dohodnino dosega Pomurska regija, ki dosega le 74,2 % slovenskega povprečja v letu 2005.

Kazalec osnova za dohodnino na prebivalca ne kaže na velike medregionalne razlike, saj je razmerje med regijo z najnižjo in najvišjo izračunano dohodnino na prebivalca le 1:1,6. Relativno majhne medregionalne razlike v osnovi za dohodnino niso presenetljive. Pretežni vir dohodka so osebni dohodki oziroma plače, ki so s plačno politiko v Sloveniji usmerjene v preprečevanje povečevanja neenakosti in sicer z določanjem minimalne plače, ki uravnava porazdelitev plač v javnem in zasebnem sektorju. Do razlik med regijami prihaja predvsem zaradi različne gospodarske strukture po regijah, izobrazbene strukture zaposlenih in posledično tudi zaradi splošne razvitosti regij. Osnova za dohodnino na prebivalca kaže na razlike med vzhodno, relativno slabšo, in zahodno, relativno boljšo, polovico države. Nadpovprečne vrednosti dosegajo Osrednjeslovenska, Obalno-kraška, Goriška in Gorenjska regija, okoli povprečja pa se giblje tudi Notranjsko-kraška regija. Regije, ki po tem kazalniku kažejo podpovprečne vrednosti, v letu 2005 nekoliko zmanjšujejo zaostajanje za slovenskim povprečjem.

Slika 9: Osnova za dohodnino na prebivalca in bruto plača na zaposlenega po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letu 2005 (Slo =100)

Vir: Podatki iz Priloge 7; lastni prikaz.

Pri povprečnih bruto plačah na zaposlenega v letu 2005 le Osrednjeslovenska (za 13 %) in Obalno-kraška (za 0,1 %) regija pozitivno odstopata od slovenskega povprečja. Bruto plača na zaposlenega v Pomurski regiji je najnižja v Sloveniji in je kar za 30 odstotnih točk nižja od bruto plače zaposlenega v Osrednjeslovenski regiji. Razmerje med regijo z najnižjimi povprečnimi bruto plačami na zaposlenega in regijo z najvišjimi povprečnimi bruto plačami na zaposlenega v prvem polletju 2006 znaša le 1:1,4. Na osnovi podatkov za dohodnino in podatkov o povprečnih mesečnih bruto plačah lahko sklepamo, da v Sloveniji ni velikih medregionalnih razlik.

Če povzamem ugotovitve tretjega poglavja, lahko ugotovim, da med vsemi slovenskimi regijami po večini kazalcev najbolj izstopa Osrednjeslovenska regija. Je gospodarsko najrazvitejša, ima edina presežek delovnih mest nad delovno aktivnim prebivalstvom, prednjači po ekonomski moči gospodarstva in močno vpliva na razlike, ki nastajajo med regijami. S svojo nizko stopnjo brezposelnosti že vrsto let izstopa Goriška regija. Med vsemi prikazanimi kazalniki kažejo kazalniki regionalne brezposelnosti največje razlike med regijami. Le-ti se v zadnjih letih vztrajno zmanjšujejo.

V nadaljevanju se bom bolj podrobno posvetila predstavitvi Goriške regije. V prvem delu opisujem zgodovinski razvoj, v drugem delu pa predstavljam splošno stanje in značilnosti v Goriški regiji. Skozi primerjavo socio-ekonomskih kazalnikov želim prikazati razvojne prednosti, slabosti, možnosti in ovire Goriške regije.

4. PREDSTAVITEV GORIŠKE REGIJE

4.1. Zgodovinski oris goriškega prostora

V srednjem veku se je na stičišču Vipavske in Soške doline začela oblikovati dežela Goriška. Okrog tega ozemlja med Sočo in Vipavo so v začetku 13. stoletja goriški grofje oblikovali svojo posest, ki je po Gorici dobila ime Goriška grofija. V letu 1521 je Goriška dežela prešla v avstrijsko državno organizacijo. Po priključitvi Gradiške grofije v letu 1754 je nastala Goriško-Gradiška grofija. Vse do leta 1918 je bila ena izmed avstrijskih dednih dežel. Ni imela pravih naravnih meja in to je bilo najbolj očitno v Vipavski dolini, ki jo je deželna meja razpolovila na dve polovici, nenaravna pa je bila tudi meja v furlanski ravnini. Tudi Kras je bil razdeljen na dva dela. Ustvarjeni so bili manjši upravni sklopi kot je bila Tolminska, Kras s središčem v Sežani ter ožji okoliš Gorice in njene neposredne okolice. (Marušič, 2003, str. 22).

V 19. stoletju je modernizacija Habsburške monarhije prinesla več upravnih sprememb in nov upravni pojem Avstrijsko primorje. Italija je leta 1915 prvič zasedla predele Avstrijskega primorja. Venezia Giulia ali Julijska krajina je obsegala kraje Avstrijske primorske in tiste dele Kranjske, ki so prišli po Rapalski pogodbi⁸ k Italiji. Pokrajina je obstajala dejansko le tri mesece, med leti 1922 in 1923 (Marušič, 2003, str. 22). Od leta 1927 do 1945 je bilo ozemlje Goriške zajeto pod Italijo v Goriški pokrajini (provinci). Med leti 1945 in 1947 je bilo ozemlje regije pod anglo-ameriško vojaško upravo. To upravno razdelitev je ukinila nova državna meja med Italijo in Jugoslavijo leta 1947, ko je bila Primorska pridružena k matični domovini. Vse od tega leta naprej Goriška kot pomembna zgodovinska dežela formalno ne obstaja več (Marušič, 1996, str. 15).

Po drugi svetovni vojni je nova italijansko-jugoslovanska meja Goriško razdelila na dve enoti in v prvih letih obstoja povsem ohromila goriško gospodarstvo. S težavami so se ubadali na obeh straneh nove državne meje. Prebivalstvo na jugoslovanski strani je ostalo brez urbanega središča, bolnišnic, šol, prometnih povezav in trgovin z živili (Kacin-Wohinz, 2000, str. 152). Z razdelitvijo Goriške leta 1947 je njen jugoslovanski del postal obmejna regija znotraj Jugoslavije in do podpisa prvega Videmskega sporazuma leta 1949 jo je od preostalega dela predvojne Goriške ločevala meja po vzoru »železne zaves«.

Nove razmere so Slovence leta 1948 privedle do odločitve o graditvi Nove Gorice. Novo mesto je v poznejšem ozračju kljub hudim oviram navezalo stike z mestnim jedrom, ki je ostalo v Italiji, in si z velikim naporom opomoglo šele proti koncu petdesetih let.. Odnosi med državama so še naprej ostajali napeti in so se pomirili šele s podpisom Osimskih sporazumov⁹ leta 1975.

⁸ Rapalska pogodba (1920) je določila mejo med Kraljevino SHS in Kraljevino Italijo. Kar tretjina slovenskega etničnega ozemlja, Istra in del Dalmacije je bila dodeljena Italiji, ki je v zameno priznala Kraljevino SHS.

⁹ Osimski sporazumi urejajo predvsem mednarodno priznanje državne meje z Italijo, ki z mirovno pogodbo leta 1947 ni bila določena.

Danes, ko Goriška ni več upravni pojem, marveč le spomin na nekdanjo družbenopolitično skupnost, se z razpravami in programi v smeri regionalizacije in večjega čezmejnega sodelovanja pojem Goriške ponovno prebuja. Obmejnost pogojuje razvoj Goriške danes bolj kot kdajkoli prej. V naslednjem letu bo Slovenija stopila v Schengensko območje. Tako z novim letom formalne meje z Italijo ne bo več in bo prehod mogoč kjerkoli. Seveda je to za Goriško regijo izjemnega pomena.

4.2. Splošno o Goriški regiji

Goriška regija leži na zahodni meji Slovenije, v porečju reke Soče, med vršaci Julijskih Alp in Vipavsko dolino. Goriška regija meri 2.326 km² ali 11,5 % površine Slovenije in je po velikosti četrta regija v državi. Upravno je razdeljena na dvanajst občin: Ajdovščina, Bovec, Brda, Cerklje, Idrija, Kanal, Kobarid, Miren - Kostanjevica, Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba, Tolmin in Vipava. S 1. marcem 2006 se jim je pridružila še občina Renče-Vogrsko. Občine se tesneje povezujejo in sodelujejo znotraj štirih geografsko, zgodovinsko, prostorsko in upravno zaokroženih entitet oziroma subregij: Zgornje Posočje, Idrijsko-Cerkljansko, Novogoriška subregija in Zgornja Vipavska dolina.

Poselitveno in zaposlitveno središče regije je Nova Gorica, ki skupaj s Šempetrom in Vrtojbo ter središči upravnih enot (Tolminom, Idrijo in Ajdovščino) oblikuje regionalno sliko poselitve. Nova Gorica skuša prevzemati vlogo regionalnega centra, vendar še vedno ostajajo razvojni centri tudi v ostalih upravnih središčih. Geografske in razvojne razlike ter upravna organiziranost pogojujejo mrežno delovanje regije.

Regija je značilna po svoji veliki raznolikosti tako v geografsko-geološki sestavi, kot tudi v naravni in kulturni ter materialni in nematerialni dediščini. V primerjavi z drugimi regijami ima največ zaščitene objektov naravne dediščine, 47 % površine regije je vključeno v območja Nature 2000, alpski svet Zgornjega Posočja pa je del Triglavskega narodnega parka. Klima je celinska z močnim vplivom mediteranskega podnebja, z veliko količino padavin v zgornjem Posočju in značilno burjo v Vipavski dolini.

Goriška regija je z vodnimi viri med najbogatejšimi v Sloveniji. Zaradi obilice padavin, geološke zgradbe, oblike površja ter delovanja notranjih sil prihaja do številnih podorov, plazov in usadov. Glede na gospodarski razvoj in povečanje prometa ter stanovanjskih enot se povečuje obremenjenost zraka, ki pa je še vedno na zadovoljivi ravni. Energetska oskrba regije temelji na električni energiji in tekočih, pa tudi trdih gorivih. V regiji so tri velike in več manjših hidroelektrarn.

Prometna dostopnost je zelo različna, v severnem delu celo nezadostna. Železniška proga je enotirna in tehnično zastarela. Izrednega pomena za policentrični razvoj je predlog državne cestne povezave, tako imenovane Četrte razvojne osi (Bovec – Tolmin – Želin – Škofja Loka – Ljubljana; Želin – Idrija – Logatec) in cestna povezava sever – jug (soški koridor), ki imata izredno nizko propustnost in nezadostno varnost.

4.3. Socio-ekonomski kazalniki v Goriški regiji in primerjava s slovenskim povprečjem

V tretjem poglavju sem s pomočjo izbranih socio-ekonomskih kazalnikov predstavila trenutno stanje v slovenskih regijah in ugotavljala, ali obstajajo medregionalne razlike v razvitosti. V nadaljevanju nekoliko bolj podrobno analiziram položaj Goriške regije po izbranih socio-ekonomskih kazalnikih in ga primerjam s slovenskim povprečjem.

a) Prebivalstvo

V Goriški regiji je dne 30.6.2005 živel 119.541 prebivalcev, kar predstavlja 6 % vseh prebivalcev Slovenije. Število prebivalcev se v zadnjih 10 letih zmanjšalo. Gostota poselitve znaša 51 prebivalcev na km², kar uvršča regijo med značilno podeželska območja, in je druga najnižja v Sloveniji. Nadpovprečna poselitev je le v občini Šempeter-Vrtojba, kjer živi kar 423 prebivalcev na km² in v Mestni občini Nova Gorica, kjer živi 117 prebivalcev na km². Najredkeje naseljena je občina Bovec, kjer živi le 9 prebivalcev na km². V regiji je prisotna močno neugodna demografska struktura. Prebivalstvo regije v zadnjih letih stagnira. Naravni prirast je še vedno negativen, kar je značilno tudi za Slovenijo. Po stopnji naravnega prirasta je Goriška regija na 8. mestu. V regijo se je iz tujine več ljudi priselilo kot odselilo, selitveni prirast med regijami pa je negativen. Skupni prirast je bil v letu 2005 pozitiven. Regija se sooča z zmanjševanjem deleža mladih prebivalcev in večanjem deleža starejših prebivalcev. V povprečju je v Sloveniji več starega kot mladega prebivalstva (indeks staranja = 112,4 v letu 2006). V Goriški regiji je stanje še bolj izrazito, saj indeks staranja prebivalstva Goriške za 16,6 % presega slovensko povprečje (indeks staranja = 131,1 v letu 2006). Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu znaša 77,6 let, kar uvršča regijo na drugo mesto, takoj za Osrednjeslovensko. Staranje prebivalstva v regiji ima posledice na gospodarsko okolje, saj vpliva na spreminjanje deleža aktivnega in vzdrževanega prebivalstva.

b) Regionalna razvitost (BDP)

BDP Goriške regije je v letu 2004 znašal 1.506 milijonov EUR, BDP na prebivalca pa 12.599 EUR. V primerjavi z letom 2002 sta se tako BDP kot BDP na prebivalca povečala. Povečanje BDP-ja je 10 odstotno, povečanje BDP-ja na prebivalca pa skoraj 11 odstotno. Prispevek Severne Primorske k bruto domačemu proizvodu države v letu 2004 je 5,7 %. V zadnjih petih letih se delež regijskega BDP v slovenskem BDP zmanjšuje (v letu 2001 je znašal 6,0 %), kar kaže na počasnejšo rast gospodarstva na Goriškem v primerjavi s slovenskim povprečjem. Kazalnik BDP na prebivalca za leto 2004 pokaže, da je življenska raven prebivalcev v Goriški regiji v primerjavi s slovenskim povprečjem nižja in sicer za 4,2 odstotka.

c) Regionalna brezposelnost

Glede brezposelnosti regija že vrsto let dosega odlične rezultate v primerjavi s slovenskim povprečjem. Regija se vseh zadnjih 15 let uvršča med regije z najnižnjo stopnjo brezposelnosti, v zadnjih letih pa dosega najnižjo stopnjo v primerjavi z ostalimi regijami. V letu 2006 je bila stopnja registrirane brezposelnosti 6,5 % in je bila kar za eno tretjino nižja od državnega

povprečja. Višji od slovenskega povprečja je le delež brezposelnih z najvišjo izobrazbo, kar je pokazatelj pomanjkanja zahtevnejših delovnih mest.

d) Regionalna zaposlenost

V prvi polovici leta 2006 je bila povprečna stopnja registrirane zaposlenosti 59,6 %, kar presega slovensko povprečje za 1,5 odstotne točke. Največje težave, ki se pojavljajo na trgu dela, izhajajo iz strukturnih neskladij. Primanjkljaj delovnih mest nad formalno aktivnim prebivalstvom znaša slabih 11 %, kar regijo uvršča na tretje mesto med regijami. Primanjkljaj je višji od slovenskega povprečja. Posledica strukturnih neskladij so visoke dnevne migracije in odliv posebno bolj izobražene delovne sile iz regije. Regija se spopada predvsem s pomanjkanjem delovnih mest za mlade izobražene kadre. To neskladnje je dolgoročno možno odpraviti skozi močnejše sodelovanje med bodočimi delodajalci v gospodarstvu in šolami, ki bi morale biti dovzetne za prilagajanje izobraževalnih programov novim potrebam.

e) Izobrazba

Izobrazbena raven prebivalcev se z leti izboljšuje, vendar je še vedno pod slovenskim povprečjem. V regiji je največ prebivalcev starejših od 15 let z doseženo srednjo strokovno izobrazbo. Med 1000 prebivalci je bilo v letu 2005 skoraj 60 študentov. Število študentov na 1000 prebivalcev je v regiji višje od državnega povprečja in sicer za 6 odstotkov. Število diplomantov v zadnjih letih narašča. V letu 2005 je bilo 7,7 diplomantov na 1000 prebivalcev. Kljub naraščanju števila diplomantov, je delež le-teh malo pod slovenskim povprečjem. Vpisnost v programe nadaljnega izobraževanja se, razen pri jezikovnih programih, ne povečuje. Po številu vpisanih oseb v izobraževalne programe dosega Goriška regija le 37 % republiškega povprečja. V regiji primanjkuje visoko usposobljenega kadra, predvsem na tehničnem področju. Stopnja vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko učenje je še vedno prenizka. Pomena vseživljenjskega učenja se ne zavedajo niti delodajalci, ki ne vzpodbujajo dovolj izobraževanja in usposabljanja svojih zaposlenih, tako znotraj podjetja kot tudi s pomočjo zunanje organiziranih izpopolnjevanj.

f) Poslovanje gospodarskih družb

Gospodarska moč regije se je v letu 2005 v primerjavi z letom 2004 zmanjšala. To kaže zmanjšanje neto čistega dobička (od 7,5 % v letu 2004 na 5,9 % celotnega slovenskega neto čistega dobička v letu 2005) in neto dodane vrednosti (od 6,0 % v letu 2004 na 5,7 % celotne slovenske neto dodane vrednosti v letu 2005). Kazalniki poslovnega izida v letu 2004 kažejo, da je primerjalno seštevek neto čistega dobička in neto čiste izgube v tej regiji med višjimi. Za leto 2005 pa so ti kazalniki nekje na sredini. Gospodarnost poslovanja regije, izražena s poslovnimi prihodki glede na poslovne odhodke, je v letu 2004 v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami najvišja. V letu 2005 se je regija nahajala na petem mestu.

Produktivnost dela merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega se je v Goriški regiji v letu 2005 glede na leto 2004 nominalno zmanjšala in padla na slovensko povprečje. Ekonomska moč gospodarstva izražena kot dodana vrednost na prebivalca pa se je v letu 2005 spustila pod slovensko povprečje in sicer za 4,7 odstotka. Največ prihodkov ustvarijo družbe v predelovalnih

dejavnostih in trgovini. Slika v prilogi nazorno kaže, da je največji delež podjetij v regiji v letih 2004 in 2005 v sektorju storitve (okoli 69 %), sledi industrijski sektor (okoli 19 %) in gradbeništvo (okoli 10 %). Najmanjši delež podjetij je v kmetijskem sektorju (okoli 2 %).

V gospodarstvu prevladujejo majhna podjetja (94 %), toda gospodarstvo regije je najbolj »odvisno« od velikih podjetij, saj je v njih zaposlenih 52 % delovno aktivnih prebivalcev, ki ustvarijo 56 % prihodkov regije. Srednje velikih podjetij je 3 %. Največ družb je registriranih na področju trgovine in popravil motornih vozil ter na področju nepremičnin, najema in poslovnih storitev.

g) Dohodnina in plače

Povprečna mesečna bruto plača na zaposlenega v Goriški regiji je v prvi polovici leta 2006 znašala skoraj 1.160 EUR. Po podatkih od leta 2004 do prve polovice leta 2006 se je povprečna mesečna bruto plača na zaposlenega vsako leto vztrajno zviševala. Pri povprečnih plačah na zaposlenega Goriška regija v zadnjih letih ne kaže večjega odstopanja od državnega povprečja. Bruto plača na zaposlenega je tako nižja le za 1,7 odstotka. Bruto osnova za dohodnino na prebivalca je v letu 2005 znašala 7.286 EUR. Ekonomska moč prebivalstva merjena s kazalnikom osnova za dohodnino kaže v letu 2005 manjše nadpovprečno odstopanje regije (za 4,4 %). Glede na leto 2003, ko je bila osnova za dohodnino za kar 9 % višja od slovenskega povprečja, lahko ugotovimo, da se je ekonomska moč prebivalstva v zadnjih letih zmanjšala.

Tabela 2: Socio-ekonomski kazalniki Goriške regije in Slovenije

		GORIŠKA REGIJA	SLOVENIJA	INDEKS (SLO=100)	RANG
a	Naravni prirast (na 1000 preb.)	-1,70	-0,30		8
	Indeks staranja prebivalstva	131,1	112,4	116,6	10
b	BDP p.c. (v mio EUR)	12.599	13.146	95,80	3
c	Stopnja registrirane brezposelnosti (v %)	6,50	9,90	65,66	1
d	Stopnja formalne zaposlenosti (v %)	59,60	58,10	102,58	4
	Presežek(+)/primanjkljaj(-) delovnih mest (v %)	-10,70	-9,90		3
e	Število let šolanja	10,42	10,64	97,93	5
f	Neto čisti dobiček poslovnega leta (v 1000 SIT)	25.521.365	433.638.641	105,90	6
	Bruto dodana vrednost na prebivalca (v 1000 SIT)	1.575	1.652	95,3	3
	Bruto dodana vrednost na zaposlenega (v 1000 SIT)	6.971	6.965	100,1	5
g	Bruto osnova za dohodnino na prebivalca (v SIT)	1.746.103	1.672.298	104,40	3
	Bruto plača na zaposlenega (v SIT)	277.839	282.787	98,3	3

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2005; Pečar, 2006; lastni preračuni.

Tabela 2 prikazuje socio-ekonomske kazalnike Goriške regije in Slovenije. Primerjava med Goriško regijo in slovenskim povprečjem je narejena s pomočjo ranga in indeksa ravni, kjer je slovensko povprečje predstavljeno kot vrednost indeksa 100. Goriška regija izstopa predvsem po nizki stopnji brezposelnosti. Tako v Sloveniji kot v Goriški regiji se povečuje indeks staranja prebivalstva. Življenska raven prebivalcev je nižja od slovenskega povprečja. Zaradi strukturnih neskladij in pomanjkanja delovnih mest je velik odliv delovne sile iz Goriške regije. Izboljšuje se

izobrazbena raven, povečuje se število študentov in diplomantov. Produktivnost dela in ekonomska moč gospodarstva Goriške regije sta pod slovenskim povprečjem. Da je Goriška regija med bolj razvitimi regijami v Sloveniji, lahko potrdimo tudi s pomočjo indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2007 – 2013, ki pokaže, da je Goriška regija po stopnji razvitosti na petem mestu med vsemi slovenskimi regijami (zaostaja za Osrednjeslovensko, Obalno-kraško, Gorenjsko in Savinjsko).

V naslednjem poglavju opisujem možnosti za nadaljni razvoj Goriške regije. V prvem delu predstavljam SWOT analizo, ki je pomembno izhodišče za boljše razumevanje zastavljenih strateških ciljev, razvojnih prioritet in programov.

5. RAZVOJNE MOŽNOSTI GORIŠKE REGIJE

5.1. SWOT analiza Goriške regije

SWOT analiza pomeni celovito ocenjevanje prednosti (Strength), slabosti (Weakness), priložnosti (Opportunity) in nevarnosti (Threat). Namen takšne analize je ugotoviti, na katerih področjih ima Goriška regija prednosti v primerjavi z ostalimi regijami in kje so njene glavne slabosti. To nam nadalje prikaže glavne priložnosti in nevarnosti, s katerimi se bo regija morala soočiti v prihodnosti. V spodnji tabeli je predstavljena SWOT analiza za Goriško regijo.

Rezultati SWOT analize predstavljajo najpomembnejše izhodišče za oblikovanje glavnih razvojnih usmeritev regije, strateških ciljev, razvojne vizije regije in programov, s pomočjo katerih poskušamo doseči zastavljene razvojne cilje.

Preden nadaljujemo, podajam nekaj definicij, ki so posebej pomembne za nadaljnje razumevanje vsebine diplomskega dela.

- *Razvojne usmeritve* temeljijo na analizi trenutnega stanja in SWOT analizi. So osnova za sestavo razvojnih prioritet in programov.
- *Cilj* je kvantificirano želeno stanje, ki se ga želi doseči s programom ali ukrepom.
- *Razvojna vizija* je predstava o regiji v prihodnosti. Je strnjena oblika razvojnih usmeritev in strateških ciljev.
- *Razvojna prioriteta* je področje razvoja regije, ki se določi za programsko obdobje kot prednostno. Vsaka razvojna prioriteta ima več programov.
- *Glavni program* je sklop podprogramov z razčlenjeno problematiko, cilji, pričakovanimi rezultati in finančnim načrtom.
- *Program RRP* je sklop ukrepov z razčlenjeno problematiko, cilji, pričakovanimi rezultati in finančnim načrtom.

Tabela 3: Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za Goriško regijo

PREDNOSTI	SLABOSTI
▪ strateška lega regije v evropskem prostoru; ▪ obmejni prostor in bližina velikih tržišč; ▪ ohranjena narava, bogata in raznolika kulturna dediščina; ▪ biotska in krajinska raznolikost; ▪ nizka stopnja brezposelnosti; ▪ vzpostavljene izobraževalne institucije in programi za razvoj deficitarnih kadrov in vseživljensko učenje; ▪ znanje tujih jezikov, predvsem italijanščine; ▪ vzpostavljajo se ključne podporne institucije za gospodarstvo (inkubatorji, tehnološki centri in parki, raziskovalni inštituti ...); ▪ tradicija v vrsti industrijskih panog; ▪ izvozno usmerjena podjetja; ▪ kakovostni in prepoznavni produkti na področju turizma, kmetijstva in kulturne dediščine; ▪ tradicija kmetovanja ter raznoliki in prepoznavni lokalni kmetijski proizvodi; ▪ velik potencial za izkoriščanje obnovljivih virov energije; ▪ naravne danosti (npr. pitna voda); ▪ razvito društveno življenje na podeželju; ▪ povezovanje občin in komunalnih podjetij na področju lokalnega cestnega omrežja in ravnanja z odpadki; ▪ zakonska sredstva in poseben program za razvoj Posočja.	▪ slaba demografska in izobrazbena struktura prebivalstva; ▪ premajhna povezanost in sodelovanje v regiji; ▪ razvojne razlike med območji znotraj regije; ▪ nezadovoljiva prometna dostopnost Zgornjega Posočja in Idrijsko-Cerkljanske; ▪ nezadovoljivo lokalno cestno omrežje; ▪ odliv in pomanjkanje ustreznih kadrov na trgu dela; ▪ majhno število raziskovalno-razvojnih institucij; ▪ nizka tehnološka raven gospodarstva; ▪ pomanjkanje prostorov za izobraževalne institucije; ▪ počasno prilagajanje izobraževalnih programov in usposabljanja za potrebe gospodarstva; ▪ premajhna osveščenost prebivalstva o novih razmerah na trgu dela, ki zahteva nenehno izobraževanje; ▪ pomanjkanje finančnih mehanizmov za podporo gospodarstva in razvoja; ▪ visoke cene zemljišč in poslovnih prostorov; ▪ počasno urejanje poslovnih in obrtnih con; ▪ pomanjkanje podjetniških iniciativ; ▪ nepovezanost med izobraževanjem, raziskovalno dejavnostjo in gospodarstvom; ▪ nizka samoiniciativnost prebivalcev podeželja; ▪ razdrobljenost turistične ponudbe; ▪ opuščanje kmetovanja in zaraščanje kulturne krajine; ▪ nezadostna opremljenost s komunalno infrastrukturo; ▪ odsotnost regijskega pristopa k ravnanju z odpadki; ▪ ni upravljalških načrtov zaščitenih območij; ▪ propadanje objektov kulturne dediščine.
PRILOŽNOSTI	OVIRE/NEVARNOSTI
▪ čezmejno sodelovanje; ▪ razvoj in prilagajanje izobraževalnih programov za potrebe gospodarstva; ▪ razvoj R&R institucij v sodelovanju z gospodarstvom; ▪ razvoj vseživljenjskega učenja; ▪ ustvarjanje privlačnega okolja za različne ciljne skupine; ▪ strateško in poslovno sodelovanje med podjetji; ▪ povezovanje podjetij in podpornih institucij ter javnega in zasebnega sektorja; ▪ pritok tujega kapitala in več evropskih sredstev za razvoj v obdobju 2007–2013; ▪ skupna in celovita promocija regije; ▪ razvoj prepoznavnih proizvodov in turizma v povezovanju z razvojem podeželja; ▪ podpora javno-zasebnemu partnerstvu; ▪ varovana in zavarovana območja kot poseben proizvod in razvojni potencial podeželja; ▪ povečano zanimanje za trajnostni razvoj; ▪ policentrični razvoj regije; ▪ izraba geotermalnih virov in obnovljivi viri energije.	▪ pomanjkanje prostorskih in drugih pogojev za razvoj in izvajanje izobraževalnih programov; ▪ šibak pretok znanj iz akademske sfere v podjetja; ▪ majhno zanimanje mladih za tehnične poklice; ▪ nizka zavest o nujnosti vseživljenjskega učenja; ▪ gospodarstvu nenaklonjena zakonodaja in velika zbirokratiziranost upravno-administrativnih postopkov; ▪ pomanjkanje finančnih mehanizmov za vzpostavljanje konkurenčnega gospodarstva; ▪ šibka podpora inovacijam; ▪ neusklajenost, počasno sprejemanje in zahtevnost prostorske in okljevastvene zakonodaje; ▪ šibka državna podpora celovitega razvoja podeželja in podjetništva na podeželju; ▪ majhna ponudba zdravju prijaznih storitev v lokalnih skupnostih; ▪ usmerjanje razvojnih sredstev samo v velike investicijske projekte, ne pa tudi v manjše projekte na lokalnem nivoju; ▪ naravne katastrofe in pojavi v okolju; ▪ vplivi na okolje iz Furlanije - Julijske krajine; ▪ strokovno, institucionalno in finančno močnejše čezmejne regije.

Vir: RRP Severne Primorske 2007-2013, 2006, str. 65.

5.2. Glavne razvojne usmeritve, strateški cilji in pričakovani rezultati Goriške regije

Glavne razvojne usmeritve Goriške regije bi morale biti sledeče:

- Regija mora izkoristiti svojo strateško lego v evropskem prostoru, obmejnost in bližino velikih tržišč. S tem bi dosegla večjo fleksibilnost kadrov, znanja in kapitala. Spodbuditi bi bilo potrebno čezmejno sodelovanje v vseh dejavnostih ter ustvariti okolje, ki bo bolj privlačno za gospodarska vlaganja in inovativne kadre. S tem bi bil gospodarskim družbam omogočen razvoj novih tehnologij in proizvodov, ki bodo konkurenčni na tujih trgih. Istočasno bi bilo potrebno ustvariti pogoje za bivanje in delo (npr. stanovanja, infrastruktura, ohranjeno naravno okolje), ki bodo privlačnejši in prepričljivejši za mlade, ustvarjalne in podjetne ljudi.
- Boljša transportna odprtost in dostopnost tako znotraj regije kot tudi proti Ljubljani in Evropi bi okrepila razvoj gospodarstva in dostop na tuje trge. To bi pozitivno vplivalo tudi na nadaljni razvoj turizma in podeželja. Prav tako je vedno več ljudi, ki želijo bivati zunaj urbanih centrov, zato je pomembno tudi opremljanje podeželja z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in kakovostnim komunalnim omrežjem.
- Za razvoj prepoznavnih proizvodov, povezovanje in odličnost v turizmu ter razvoj podeželja mora regija izkoristiti svoje naravne danosti, bogato dediščino kulture in zgodovine ter policentrično poselitev in notranjo raznolikost. Posebno pozornost bi bilo potrebno nameniti podeželju, ki se bi ohranjalo in razvijalo s podporo razvoja malega podjetništva, povezovanjem kmetijstva in turizma ter primerno rabo naravne in kulturne dediščine. Pomembna je tudi kakovostna infrastruktura in zagotovljena osnovna javna oskrba na podeželju. Še neizkoriščen razvojni potencial so obnovljivi viri energije, okolju prijazno (predvsem ekološko) kmetovanje ter ohranjena raznolika kulturna, etnološka in zgodovinska dediščina regije.
- Obstoječe izobraževalne institucije in programi premalo sodelujejo med seboj in z gospodarstvom. Potrebno jih je okrepiti tako z vidika prostorskih možnosti, kadrov in novih tehnično usmerjenih programov, kot tudi stimulirati za razumevanje in upoštevanje razvojnih potreb regije. Izobraževalne programe in programe usposabljanj je potrebno prilagoditi potrebam gospodarstva ter vzpostaviti agencije za raziskave. Pomemben razvoj je tudi razvoj institucij in programov za vseživljensko učenje. Nujni pogoj za preboj je povezovanje gospodarstva in raziskovalno-znanstvenih institucij ter razvoj kadrov s strokovnimi in managerskimi znanji.
- Z razvojnimi agencijami, univerzo, tehnološkim parkom, univerzitetnim inkubatorjem, mrežnim podjetniškim inkubatorjem, tehnološkimi centri, inštituti in tehnološkimi jedri ter drugimi strokovnimi institucijami se oblikuje razvojna mreža regije. To mrežo je treba okrepiti in povezati, da bo lahko zagotavljala maksimalno podporo razvoju visokih tehnologij na področjih strojne in elektro tehnologije, mehatronike, energetike in razvoj manjših inovativnih podjetij.

Strateški cilji Goriške regije v programskem obdobju 2007 – 2013 so naslednji:

- dvig inovativnosti v gospodarstvu;
- širitev znanja in dvig izobrazbene ravni prebivalcev, predvsem zaposlenih;
- dvig socialnega kapitala za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu in življenju regije;
- razvoj odličnosti in konkurenčnosti v turizmu;
- ohranjanje poseljenosti podeželja;
- optimalno varstvo okolja in skladen prostorski razvoj ter
- izboljšanje infrastrukturne opremljenosti regije.

Rezultati, ki jih Goriška regija želi doseči do leta 2010 – 2013, so:

- dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva z najmanj visoko izobrazbo na približno 23 do 25 %;
- dvig deleža delovno aktivnega prebivalstva s srednjo izobrazbo na 35 % do leta 2013;
- dvig letne stopnje rasti BDP regije na 5 % po letu 2010;
- dvig stopnje zaposlenosti na 59,5 %;
- dvig prihodka iz poslovanja gospodarskih družb v turizmu za 8 % na leto;
- povečanje števila prebivalcev na podeželju za 2 %;
- vzpostavitev regionalnega nivoja prostorskega načrtovanja;
- povečanje investicij v infrastrukturno opremljenost regije za 10 %.

Glavne razvojne usmeritve in strateški cilji so del razvojne vizije, ki jo bo regija uresničevala z izvajanjem strategij oziroma razvojnih prioritet. Razvojno vizijo Goriške regije predstavljam v nadaljevanju.

5.3. Razvojna vizija Goriške regije

Za razvojno vizijo regije lahko na splošno rečemo, da je to predstava o tem, kakšna naj bi bila Goriška regija v prihodnosti. V naslednjem odstavku citiram razvojno vizijo Goriške regije (RRP Severne Primorske 2007-2013, 2006, str. 67):

»Ljudje Severne Primorske (Goriške regije) bomo spodbujali inovativnost, razvijali svoje kompetence in sodelovanje na vseh področjih življenja in dela. Okrepili bomo konkurenčnost gospodarstva, zagotovili trajnostni razvoj, varovanje in rabo naravnih danosti, ohranili poseljenost podeželja ter visoko kakovost življenja na ravni razvitih evropskih regij.«

Goriška regija bo svojo razvojno vizijo zasledovala s pomočjo razvojnih prioritet, ki so natančneje opisane v RRP Severne Primorske. V nadaljevanju diplomske naloge na kratko povzemam njihove glavne značilnosti.

5.5. Razvojne prioritete Goriške regije

Goriška regija bo s pomočjo programov v okviru zastavljenih razvojnih prioritet izpolnjevala načrtovane strateške cilje. V nadaljevanju predstavljam pet razvojnih prioritet Goriške regije. Vsaka razvojna prioriteta ima svoj namen, strateške cilje, kazalnike za ugotavljanje učinkovitosti izvajanja prioritete in svoje programe. Razvojne prioritete in programe sem prikazala v tabeli 4.

Tabela 4: Glavne razvojne prioritete in programi Goriške regije v obdobju 2007 - 2013

Razvojna prioriteta		Programi
1.	Znanje za razvoj in podjetnost	1. Ustvarjanje pogojev za izvajanje sedanjih izobraževalnih programov v regiji in njihov nadaljni razvoj. 2. Razvoj vseživljenjskega učenja v regiji. 3. Izboljšanje kakovosti življenja v regiji.
2.	Inovativnost v gospodarstvu	1. Izgradnja razvojne infrastrukture. 2. Ustvarjanje novih in kakovostnih delovnih mest. 3. Program spodbujanja razvoja v Posočju 2007-2013.
3.	Odličnost v turizmu	1. Regionalna turistična destinacija Smaragdna pot. 2. Usposabljanje in izobraževanje v turizmu. 3. Zagotavljanje infrastrukturne opremljenosti regije za turizem.
4.	Celostni razvoj podeželja	1. Podjetnost in zaposlitvene možnosti na podeželju; 2. Kakovost življenja na podeželju; 3. Trajnostna raba naravnih danosti in ohranjanje kulturne dediščine.
5.	Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost	1. Celovit prostorski razvoj regije; 2. Optimalno varstvo okolja; 3. Uravnotežena in kakovostna javna gospodarska in informacijska infrastruktura regije; 4. Trajnostna energetika.

Vir: RRP Severne Primorske 2007-2013, 2006, str. 99 – 144.

1. razvojna prioriteta: Znanje za razvoj in podjetnost

Glavni namen razvojnih prizadevanj na področju razvoja človeških virov je nadaljni dvig znanj in izobrazbene ravni prebivalcev (predvsem zaposlenih) ter dvig socialnega kapitala. Tako bo v regiji zagotovljena kadrovska struktura, ki bo zmanjšala strukturno neskladje na trgu dela, obenem pa bo gospodarstvu in regiji v pogojih globalnega trga omogočila preboj med razvitejše evropske regije. V ta namen je potrebno v regiji zagotoviti možnosti za:

- nadaljni razvoj srednjega, višjega in visokega šolstva;
- poglobljeno sodelovanje med institucijami, predvsem med izobraževalno-raziskovalno sfero in gospodarstvom;
- osveščanje in motiviranje posameznikov in podjetij ter drugih institucij za bistveno večje vključevanje prebivalstva in zaposlenih v programe vseživljenjskega učenja;
- s povezovanjem vsebin, programov in dejavnosti zagotoviti kakovostne pogoje bivanja in dela za vse prebivalce, zlasti za mlade (npr. stanovanja, štipendije, kulturna in športna infrastruktura, društveno življenje) in posebne ciljne skupine (npr. invalidi, dolgotrajno brezposelni, starejši).

Ta razvojna prioriteta ima dva strateška cilja:

- nadaljni dvig znanj in izobrazbene ravni prebivalcev (predvsem zaposlenih) ter
- dvig socialnega kapitala za nadaljnji razvoj podjetnosti in inovativnosti v gospodarstvu in življenju regije.

Kazalniki:

- delež delovno aktivnega prebivalstva z najmanj visoko izobrazbo;
- delež delovno aktivnega prebivalstva s srednjo izobrazbo;
- povprečno število let šolanja.

2. razvojna prioriteta: Inovativnost v gospodarstvu

Glavni namen je postaviti temelje konkurenčnega in inovativnega gospodarstva, ki bo dopolnilo privlačnost regije z novimi ustvarjalnimi delovnimi mesti. Razvoj gospodarstva bo regija gradila na obstoječih platformah (strojna, elektro tehnologija), na razvoju nove tehnologije in inovativnih proizvodov z več vloženega znanja in inovativnosti. Posledica tega bo višja dodana vrednost. Spodbujanje razvoja informacijske in telekomunikacijske tehnologije, tehnologije materialov, biotehnologije, živilstva in kemije, tehnologije prometa in mobilnosti, okoljsko ustrezne tehnologije, trajnostne gradnje in energetike. Velika podpora manjšim inovativnim podjetjem, ki so se že uveljavila v globalnem gospodarstvu. Ključne razvojne projekte v okviru te razvojne prioritete regija povezuje v programu In Prime (glej Priloga 11).

Strateška cilja sta dva:

- spodbuditi inovativnost in hitrejši tehnološki razvoj v gospodarstvu ter
- povečati globalno konkurenčnost regije.

Pričakovani rezultati:

- Vpis 2.500 študentov letno iz regije na univerzitetne in visokošolske programe naravoslovnih in tehničnih smeri.
- 1.500 visoko usposobljenih in motiviranih strokovnjakov zaposlenih na področju razvoja in raziskav v tehnoloških parkih, inkubatorjih, tehnoloških centrih in R&R oddelkih v vseh segmentih gospodarstva do leta 2013. V istih institucijah dodatna zaposlitev še za 2.000 prebivalcev Severne Primorske.
- Pridobitev 160 milijonov EUR za inoviranje v regiji iz javnih in privatnih virov do leta 2013.
- 80 % na znanju in tehnologijah osnovanih proizvodov v podjetjih bo namenjenih izvozu, ki bo dosegel letno raven 750 mio € do leta 2013.

Kazalnika:

- dodana vrednost na zaposlenega;
- bruto družbeni proizvod regije.

3. razvojna prioriteta: Odličnost v turizmu

Glavni namen je dodatno izkoristiti potencialne, ki so še vedno premalo izkoriščeni (npr. naravno okolje, dediščina, vino in kulinarika). Pri nadaljnjem razvoju te panoge bo treba najti ravnovesje med rabo in varovanjem okolja ter med kulturnimi in socialnimi značilnostmi. Turistični razvoj mora spodbujati aktivnost lokalnega prebivalstva in podpreti velike investicije v kongresni, športno-rekreativni ter termalni turizem. Da bi dosegli zgornje cilje, je potrebno:

- oblikovati celostno, razpoznavno in konkurenčno turistično ponudbo na regionalni ravni (npr. turistična destinacija Smaragdna pot);
- povezati akterje, trženje in promocijo v vseh segmentih razvoja turizma;
- dvigniti usposobljenost kadrov v turizmu;
- spodbujati razvoj trajnostnega turizma (ekoturizma, kulturnega turizma, aktivnih počitnic, vinskega in kulinaričnega turizma ...);
- izboljšati turistično infrastrukturo in prometno dostopnost regije ter
- s ponudbo kakovostnih in raznolikih turističnih proizvodov povečati dohodek iz turizma.

Strateška cilja razvoja turizma sta:

- težiti k odličnosti v turizmu ter
- okrepiti konkurenčnost turističnega gospodarstva.

Pričakovani rezultati:

- večja kakovost turistične ponudbe;
- uveljavitev novih turističnih proizvodov;
- večje število ustreznih turističnih kapacitet;
- večja zasedenost turističnih kapacitet med letom ter
- izgrajena in prepoznavna identiteta regije.

Kazalnika:

- prihodek iz poslovanja gospodarskih družb v gostinstvu in turizmu;
- povprečna bruto plača na zaposlenega v turizmu in gostinstvu.

4. razvojna prioriteta: Celostni razvoj podeželja

Glavni namen je povečati privlačnost podeželskega prostora, tako za prebivalce kot tudi za obiskovalce. Podeželje – z izjemo nekaj mestnih središč (Ajdovščina, Nova Gorica, Tolmin, Idrija) – predstavlja življenjski prostor večini prebivalcev regije, kljub temu pa se je število kmečkega prebivalstva v zadnjih tridesetih letih drastično zmanjšalo. Usmeritev razvoja podeželja zajema tako razvoj kmetijstva kot tudi ohranjanje poseljenosti podeželja. Le-tega je potrebno ustrezno opremiti za bivanje in za razvoj podjetništva. Slabost podeželja je nizka stopnja informiranosti prebivalcev glede trendov in razvojnih možnosti, ki se ponujajo v okolju, ter nizka usposobljenost za njihovo izkoriščanje. V prihodnje bi bilo potrebno posvetiti še več pozornosti informiranju in usposabljanju. Nerazvita infrastruktura predstavlja predvsem mladim preveliko pomanjkljivost, da bi se odločili za bivanje v oddaljenih območjih. Po drugi strani pa so nižje cene nepremičnin in večja varnost bivanja na podeželju prednosti, ki jih velja izkoristiti. Za povečanje poseljenosti podeželja bi bilo potrebno dajati posebno vzpodbudo predvsem

mladim družinam za bivanje na podeželju. Posebej izpostavljena slabost regije je šibko povezovanje med lokalnim in regionalnim okoljem ter med strokovnimi institucijami in terenom. Oblikovanje partnerstev in sodelovanje pri uresničevanju razvojnih aktivnosti je priložnost, ki jo mora izrabiti tudi podeželje. Turizem je primer gospodarske panoge v vzponu, priložnost za trajnostni razvoj regije je v ekoturizmu in v oblikovanju specifičnih turističnih programov.

Strateška cilja razvoja podeželja sta:

- okrepiti ekonomsko moč podeželja in
- ohraniti poseljenost podeželja.

Kazalnik:

- število prebivalcev na podeželju.

5. razvojna prioriteta: Trajnostni okoljski in prostorski razvoj ter infrastrukturna opremljenost

Glavni namen razvojne prioritete je izboljšanje pogojev za bivanje in delo prebivalcev regije ter zagotavljanje takšnih razmer, da bo regija zanimiva in privlačna ter obiskovalcem prijazna. Primerjalne prednosti regije se kažejo na področju okolja, in sicer v izredno bogati biotski in krajinski raznolikosti. Ustrezno ohranjanje, varovanje in obnavljanje naravnih in krajinskih danosti bi bilo uspešno z načrtnim, sistematičnim upravljalnim pristopom za posamezna zavarovana oziroma občutljiva območja. Nujno je vzpostaviti učinkovit regijski sistem ravnanja z odpadki, poleg tega pa bi se morala regija povezovati z okoljevarstvenimi vsebinami z namenom uveljaviti načela trajnostnega razvoja regije. Pri izbiri projektov bodo imeli prednost tisti, ki podpirajo osnovne ukrepe za trajnostni razvoj (npr. vzpodbujanje uporabe obnovljivih virov energije in surovin, uvajanje čistejših tehnologij v podjetjih, vzpodbujanje inovativnosti v storitvah in proizvodnji okoljsko sprejemljivejših izdelkov, izobraževanje in osveščanje prebivalstva in podjetnikov o trajnostnem razvoju in vplivih na okolje na lokalni ravni, diverzifikacija kmetijske proizvodnje, uvajanje ekološkega kmetovanja, organizirana prodaja lokalnih biološko pridelanih proizvodov, ohranjanje biotske raznovrstnosti, podpora javnemu transportu, prostorsko načrtovanje, ki bo zmanjševalo negativne vplive na okolje). Za doseganje načrtovanega ekonomskega razvoja in povečanje privlačnosti bivanja je nujna izboljšava notranjih prometnih povezav ter navezav na sosednje in čezmejno regijo.

Strateški cilji regije na tem področju so:

- optimalno varstvo okolja;
- skladen prostorski razvoj;
- zagotovitev uravnotežene infrastrukturne opremljenosti regije ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja, ki združujejo ekonomsko rast, socialno kohezijo ter ohranjanje in povečanje okoljskega kapitala.

Kazalnika:

- obseg okoljskih in infrastrukturnih investicij;
- povečanje okoljskih in infrastrukturalnih investicij.

5.6. Vzporedna cilja regionalnega razvoja

Pri pripravi projektov za izvedbo bo regija upoštevala tudi dva vzporedna cilja razvoja:

- **Spodbujanje čezmejnega in mednarodnega sodelovanja**

Severna Primorska meji na razvito italijansko regijo Furlanijo-Julijsko krajino. V interesu regije in države je, da se obmejni prostor povezuje, predvsem v gospodarskem smislu ter pretoku znanj in kapitala. Strateško pomembno je, da se s podporo države v regiji izobrazijo kadre ter usposobi različne institucije in podjetja, da bodo odprtost proti zahodu znale pravočasno in čim bolje izkoristiti.

- **Razvoj regionalne podporne mreže Goriške regije**

Za učinkovito izvajanje RRP mora regija zagotoviti ustrezno mrežo podpornih institucij in ustrezen obseg sodelovanja med njimi. Prav tako mora usposobiti in zagotoviti dovolj kadrov, ki bodo obvladale projektno in timsko delo, procese upravljanja in vodenja ter pripravo in koordiniranje zahtevnih projektov. Cilj podporne mreže je zagotoviti učinkovito organiziranost regije za podporo razvoju, uspešno izvajanje RRP in učinkovito koriščenje možnih sredstev kohezijske politike EU.

Glavne razvojne usmeritve, strateški cilji, razvojna vizija in razvojne prioritete so sestavni del regionalnega razvojnega programa, ki ga za vsako posamezno regijo pripravlja regionalna razvojna agencija.

5.7. Regionalna razvojna agencija Severne Primorske

Z Zakonom o spodbujanju skladnega razvoja je bila na področju Goriške regije ustanovljena Regijska razvojna agencija Severne Primorske¹⁰. Ustanovljena je bila z namenom, da združi vse lokalne, regijske in državne potenciale ter realizira razvojne projekte, financirane tako iz domačih kot tudi iz mednarodnih virov. Njena naloga je spodbujanje skladnega regionalnega razvoja z gospodarskega, socialnega, okoljevarstvenega in prostorskega vidika.

Poslanstvo RRA Severne Primorske d.o.o. je:

- spodbujati celovit razvoj na gospodarskem, socialnem, okoljevarstvenem in prostorskem področju v Severnoprimorski regiji;
- pripravljati in uresničevati regionalni razvojni program ter druge skupne razvojne programe;
- svetovati in pospeševati razvoj na področju inovacij in tehnološkega razvoja;
- podpirati lokalno podjetništvo in oblikovati sodobno gospodarsko infrastrukturo;
- pridobivati domače in tuje vire financiranja;

¹⁰ Ustanovitelji družbe RRA Severne Primorske d.o.o. Nova Gorica so: Mestna občina Nova Gorica, Občine Brda, Kanal ob Soči, Miren Kostanjevica, Šempeter-Vrtojba, Gospodarska zbornica Slovenije in Območna obrtna zbornica Nova Gorica.

- biti prijazna in koristna agencija za vse subjekte v regiji ter pospeševati regionalni razvoj tako v Sloveniji kot tudi med državami članicami Evropske unije in pristopnimi članicami;
- s svojo dejavnostjo izboljšati življenjsko raven vseh, ki živijo na severnem Primorskem.

Na območju Goriške regije delujejo štiri razvojne agencije: Posoški razvojni center Kobarid, Razvojna agencija ROD Ajdovščina, ICRA d.o.o. Idrija in RRA severne Primorske d.o.o. Nova Gorica. Povezane so v Severnoprimorski mrežni regionalni razvojni agenciji (MRRA), v kateri ima RRA Severne Primorske d.o.o. status nosilne agencije. Severnoprimorska MRRA je bila ustanovljena z namenom spodbujanja učinkovitejšega in usklajenega regionalnega razvoja. Njene glavne naloge so: nadzor nad izvajanjem RRP, koordinacija del vseh 4 razvojnih agencij, priprava projektov na razpise za dodeljevanje regionalnih razvojnih spodbud in promocija Severnoprimorske MRRA. Glavni razvojni dokument Goriške regije je Regionalni razvojni program Severne Primorske, ki ga predstavljam v nadaljevanju.

5.8. Regionalni razvojni program Severne Primorske

RRP za Goriško regijo je pripravil Regionalni razvojni svet Severne Primorske in Posoški razvojni center kot regionalna razvojna agencija v partnerstvu z lokalnimi razvojnimi agencijami (Razvojna agencija ROD Ajdovščina, ICRA d.o.o. Idrija in RRA severne Primorske d.o.o. Nova Gorica). S strani Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko je bil osnutek programa ocenjen z odlično oceno. Konec leta 2006 pa ga je potrdil tudi Svet regije Severne Primorske.

Razvojne agencije so na podlagi strokovnih gradiv definirale ključne razvojne usmeritve regije in strateške cilje. Te usmeritve so strnjene v razvojni viziji, ki jo bo regija uresničevala z izvajanjem strategij oziroma razvojnih prioritet, spremljala pa s kvantificiranimi cilji. Regija se bo z upoštevanjem navedenih izhodišč organizirala tako, da bo z izvajanjem opredeljenih strategij dosegla postavljene strateške cilje in postala prepoznavna kot regija uspešnih podjetij, ustvarjalnih in kompetentnih ljudi, ohranjenega okolja, trajnostno naravnega gospodarjenja z naravno in kulturno dediščino, poseljenega podeželja, po ekonomskih kazalnikih pa primerljiva z uspešnimi evropskimi regijami ter prijazna do lastnih prebivalcev in obiskovalcev.

Če bo imela regija dovolj kakovostnih in dobro pripravljenih projektov, dovolj sposobnih kadrov za njihovo pripravo in vodenje, zagotovljena lastna finančna sredstva ter operativni dogovor o izvajanju prioritarnih projektov, bo lahko pridobila približno 366 mio EUR evropskih in sredstev iz Slovenije. Še vedno bodo morali velik del sredstev prispevati lokalne skupnosti, regijsko gospodarstvo, zasebniki in javno-zasebna partnerstva.

Tabela 5: Viri financiranja RRP 2007-2013 (v mio EUR)

Skladi	316
Evropski sklad za regionalni razvoj	86
Teritorialno čezmejno sodelovanje	do 20
Evropski kohezijski sklad	80
Evropski socialni sklad	70
Evropski sklad za razvoj podeželja	60
Slovenski proračun*	pribl. 50
Občine	110
Gospodarstvo	210
Gospodarske družbe	182
Samostojni podjetniki	21
Individualne investicije v kmetijstvo	7
SKUPAJ	686

* pogoj je udeležba države pri navedenih skladih

Vir: RRP Severne Primorske 2007-2013, 2006, str. 166.

5.9. Izvajanje in nadzor izvajanja RRP

Za usmerjanje, spremljanje in nadzor izvajanja RRP je zadolžen Regionalni razvojni svet (RRS). Pri tem ni pomembno, ali gre za projekte RRP, ki bodo financirani s sredstvi mednarodnih, nacionalnih oziroma zasebnih virov. Pomembno je, da so projekti regijsko pomembni in usklajeni ter da uresničujejo strateške cilje razvoja regije. Pogoj za uspešno izvajanje programov bo učinkovita regionalna podpora mreža in sodelovanje ključnih organov regije z lokalnimi skupnostmi, gospodarstvom, razvojnimi agencijami in civilno družbo.

Razvojne projekte bodo izvajale razvojne agencije, občine, gospodarski subjekti in druge pristojne institucije. Regijska razvojna agencija bo zadolžena za koordinacijo izvajanja projektov iz RRP, strokovno pomoč pri pripravi in iskanje finančnih virov za realizacijo. Prav tako bo spremljala kazalnike uspešnosti izvajanja posameznih razvojnih prioritet, programov in ukrepov ter zbirala poročila o izvajanju projektov. O izvajanju posameznih programov, usklajenosti z letnim izvedbenim načrtom in opravljanju drugih regionalnih nalog bo regijska razvojna agencija poročala RRS in Svetu regije. Na državni ravni bosta izvajanje RRP spremljala in ocenjevala Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj ter Svet za strukturno politiko.

5.10. Ugotovitve

V diplomskem delu sem analizirala trenutno socio-ekonomsko stanje v Goriški regiji in ga primerjala s slovenskim povprečjem. Ugotovila sem, da je v regiji prisotna močno neugodna demografska struktura in visok indeks staranja prebivalstva glede na slovensko povprečje. Število prebivalcev Goriške regije še vedno pada, naravni prirast je negativen, nadaljuje se slabšanje indeksa staranja prebivalstva. Staranje prebivalstva tako vpliva na ukinjanje vrtcev in oddelkov šol, upad števila dijakov, povečuje pa potrebo po novih kapacitetah v domovih ostarelih. Okolje je neprivačno za mlade ljudi, saj je v regiji veliko pomanjkanje stanovanj, zahtevnejših delovih

mest, možnosti za kulturne in športne aktivnosti. V regionalnem razvojnem programu ni bila oblikovana posebna razvojna prioriteta za odpravljanje problemov v demografski strukturi. Povečanje privlačnosti in uspešnosti regije kot rezultat izvajanja posameznih prioritet naj bi se odražali tudi v rasti števila prebivalcev na račun priseljevanja mlajših ljudi v regijo in povečevanja števila rojstev.

Regija ima najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti v državi. Tudi osnova za dohodnino na prebivalca in plača na zaposlenega sta boljši od slovenskega povprečja. Izobrazbena struktura prebivalstva in zaposlenih se izboljšuje, vendar je še vedno pod slovenskim povprečjem. Prav tako se povečuje število študentov v regiji. Na trgu dela je prisotno strukturno neskladje in beg možganov v večje urbane centre. Velika prednost pri povezovanju in gospodarskem sodelovanju s sosednjimi obmejnimi regijami je znanje italijanskega jezika. Učinkovito rešitev za težave, ki se pojavljajo na področju izobraževanja in zaposlovanja, predstavlja 1. razvojna prioriteta - Znanje za razvoj in podjetnost.

Neto čisti dobiček poslovnega leta in dodana vrednost na zaposlenega Goriške regije presegata slovensko povprečje. Na drugi strani sta bruto domači proizvod na prebivalca in dodana vrednost na prebivalca manjša od slovenskega povprečja. V regiji število poslovnih subjektov stagnira. Podjetniki se soočajo z različnimi pogoji poslovanja po posameznih subregijah. Zaznati je pomanjkanje podjetniške samoiniciative in majhno število inovacij. Osrednjega pomena je vzpostavitev povezave med izobraževalnimi, R&R institucijami in gospodarstvom. Za hitrejši razvoj gospodarstva v regiji, za povečanje dodane vrednosti na zaposlenega in povečanje bruto družbenega proizvoda regije bodo poskrbeli programi v okviru 2. razvojne prioritete – Inovativnost v gospodarstvu.

Ohranjena narava, bogate naravne danosti in raznolika kulturna dediščina so le nekateri izmed nezadostno izkoriščenih potencialov regije. Turistična ponudba v Goriški regiji je zelo razdrobljena in se po posameznih subregijah vidno razlikuje. Razvoj turizma pozitivno vpliva na življenje v regiji, saj prispeva k povečevanju življenjske ravni prebivalstva zaradi povečanja lokalne zaposlenosti in koristi od zgrajene turistične infrastrukture. Razvojna prioriteta 3 – Odličnost v turizmu zajema programe, ki so namenjeni povečevanju kakovosti turizma in razširitvi razpoložljivih prenočitvenih kapacitet. Regija je obdarjena z bogatimi naravnimi danostmi, zato bi po mojem mnenju morala dajati več več poudarka ekološkemu turizmu, ki je v današnjem tempu življenja vedno bolj iskan in cenjen. Prav tako bi bilo potrebno oblikovati večjo ponudbo za tiste obiskovalce, ki si želijo preživeti aktivne počitnice.

Področje Goriške regije je razmeroma hribovito in podeželje predstavlja življski prostor večini prebivalcem. Poseljenost podeželja se v zadnjih letih močno zmanjšuje, zato je potrebno čim prej razviti ustrezno infrastrukturo in zagotoviti prijazno okolje za bivanje, predvsem za mlade družine (npr. bližina vrtcev, šol, možnost internetne povezave). Če bo podeželje zagotovilo boljše možnosti za kakovostnejše življenje kot urbano okolje, se bo število prebivalcev povečalo, kar je hkrati cilj 4. razvojne prioritete – Celostni razvoj podeželja. Poseben poudarek mora Goriška regija nameniti povezovanju in sodelovanju med kmetijstvom in turizmom. Po mojem mnenju bi

bilo potrebno nameniti več pozornosti promociji aktivnega preživljanja prostega časa v naravi in kakovostnih ekološko pridelanih izdelkov (npr. sir, skuta, sadje, zelenjava). Zaradi vse večjega zanimanja za zdrav način življenja in zdravo prehrano bi bili ti izdelki dobra prepoznavna znamka Goriške regije.

Velika težava regije je neustrezna cestna povezava med posamezni deli regije in tudi proti drugim delom Slovenije. V regiji ni zadostno urejeno zbiranje in ločevanje odpadkov, prav tako regija ni zadostno opremljena s komunalno infrastrukturo. Za izkoriščanje obnovljivih virov energije ima regija velik potencial, njihovo izrabo podpira tudi Evropska unija. Programi namenjeni Trajnostnemu okoljskemu in prostorskemu razvoju ter infrastrukturni opremljenosti so zajeti v 5. razvojni prioriteti. Zelo pereč problem v regiji predstavlja neustrezno ravnanje z odpadki in (ne)ločevanje odpadkov. Po mojem mnenju bi bilo potrebno uvesti obvezno ločevanje odpadkov za gospodinjstva in pravne osebe, v nasprotnem primeru bi bilo potrebno za odvoz plačati dvojno ceno. Sočasno s tem ukrepom bi bilo potrebno opravljati poseben nadzor nad divjimi odlagališči odpadkov in za prekršitev prepovedi odlaganja predpisati visoke denarne kazni.

Regionalni razvojni program Goriške regije s petimi razvojnimi prioritetami in programi zajema problematiko posameznega področja, ki sem ga predstavila v analizi socio-ekonomskih kazalnikov in SWOT analizi. Predstavljene razvojne prioritete Goriške regije so zastavljene tako, da izkoriščajo prednosti in priložnosti regije, na drugi strani pa odpravljajo predstavljene slabosti in nevarnosti regije.

SKLEP

Regionalni razvoj postaja vedno bolj pomemben dejavnik uspešnosti razvoja posamezne regije. Njegov pomen se vztrajno povečuje, kar lahko opazimo v vedno večjem deležu izdatkov za regionalno politiko. Ekonomska in socialna kohezija med regijami je postala temeljni cilj in vodilo tako EU kot posameznih držav članic. Za doseganje tega cilja pa mora posamezna članica imeti vzpostavljen ustrezen sistem regionalne politike, ki ga je potrebno vseskozi izboljševati, da bi z njim dosegla večjo učinkovitost pri spodbujanju skladnega razvoja.

Regionalna politika v Sloveniji je izrednega pomena, saj je usmerjena k spodbujanju skladnejšega in enakomernejšega razvoja, k zmanjševanju razlik med posameznimi regijami ter krepitvi socialne in ekonomske kohezije. Njeni začetki segajo v sedemdeseta leta, ko so bili postavljeni temelji regionalne politike. Od vstopa v EU se regionalna politika Slovenije izvaja na dveh ravneh. Ena raven je strukturna politika v okviru EU na področju evropskih regij, druga pa je notranja slovenska regionalna politika. Pri izvajanju evropske regionalne politike se Slovenija spopada s problemi, ki zavirajo učinkovito pridobivanje in uporabo sredstev iz evropske blagajne. Dva temeljna problema, s katerima se Slovenija sooča, sta regionalizacija na ravni NUTS 2 in večja učinkovitost črpanja sredstev.

Analiza izbranih kazalcev socio-ekonomskega razvoja slovenskih regij je pokazala, da med slovenskimi regijami ni večjih razlik. Najboljši rezultati so opazni pri Osrednjeslovenski regiji, ki je primerjalno največja po številu prebivalstva, gospodarsko najrazvitejša, prednjači po ekonomski moči prebivalstva, zato tudi močno vpliva na razlike, ki nastajajo med regijami. Ravno nasprotno rezultate izkazuje Pomurska regija, ki je v večini kazalcev dosegla podpovprečne rezultate glede na slovensko povprečje. V Pomurski regiji opazimo gospodarsko nerazvitost in nizko izobrazbeno strukturo prebivalstva. Med vsemi prikazanimi socio-ekonomskimi kazalniki so največje razlike na področju regionalne brezposelnosti, ki pa se v zadnjih letih vztrajno zmanjšujejo.

Goriška regija že vrsto let izstopa po nizki stopnji brezposelnosti. V regiji je prisotna močno neugodna demografska struktura in visok indeks staranja prebivalstva. Problem staranja prebivalstva postaja vedno bolj pereč, saj posledično vpliva na spreminjanje deleža aktivnega in vzdrževanega prebivalstva. Okolje je nepriljavno za mlade družine, saj je v regiji veliko pomanjkanje stanovanj, zahtevnejših delovnih mest, možnosti za zabavo, kulturne in športne aktivnosti. Zaradi strukturnih neskladij in pomanjkanja delovnih mest na trgu dela je velik odliv delovne sile, še posebej mladega izobraženega kadra iz regije. V regiji ima največ prebivalcev doseženo srednjo strokovno izobrazbo. Število študentov in diplomantov iz leta v leto narašča, primanjkuje pa strokovnjakov na tehničnem področju. V letu 2005 sta glede na leto 2004 padli pod slovensko povprečje tako produktivnost dela kot ekonomska moč gospodarstva.

Predstavljeni razvojni program Goriške regije in zastavljene prioritete predstavljajo učinkovit odgovor na trenutno stanje v regiji. V celoti zajemajo problematiko, ki sem jo predstavila skozi analizo primerjave s slovenskim povprečjem in s pomočjo SWOT analize. Z razvojnimi prioritetami bo regija zasledovala postavljene razvojne usmeritve in strateške cilje. Regija mora izkoristiti svojo strateško lego v evropskem prostoru, obmejnost in bližino velikih tržišč. Izboljšati mora transportno dostopnost znotraj regije in proti drugim delom države. Izkoristiti mora naravne danosti, notranjo raznolikost, bogato kulturno in zgodovinsko dediščino. Potrebno bo okrepiti sodelovanje med izobraževalnimi institucijami in gospodarstvom. V veliko pomoč pri nadaljnjem razvoju bo tudi vzpostavljena podporna razvojna mreža regije, ki bo povezovala razvojne agencije, univerzo in druge strokovne institucije. Z doseganjem zastavljenih ciljev bo regija na področjih, kjer zaostaja za slovenskim povprečjem, poskušala doseči in celo preseči to raven. Na področjih, kjer prednjači pred državnim povprečjem, pa vztrajati na tem, da poskuša to prednost obdržati.

LITERATURA

1. Aljančič Mojca, Bogdanovič Sara Dragana: Regionalna politika. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2000. 72 str.
2. Armstrong Harvey: Regional economics and policy. New York : Harvester Wheatsheaf, 1993. 397 str.
3. Armstrong Harvey, Taylor Jim: Regional economics and policy. Oxford : Blackwell, 2000. 437 str.
4. Farič Metka: Nove zamisli regionalnega razvoja kot podlaga za oblikovanje sodobne regionalne politike. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 93 str.
5. Gulič Andrej, Praper Sergeja: Koncept regionalnega prostorskega razvoja Slovenije. Geographica Slovenica, Ljubljana, 33/II (2000), str. 133-172.
6. Kacin-Wohinz Milica: Zgodovina Slovencev v Italiji 1866-2000. Ljubljana : Nova revija, 2000. 336 str.
7. Kavaš Damjan, Pečar Janja, Kušar Simon: Razvoj orodij za oblikovanje in spremljanje politike regionalnega razvoja. Raziskovalni projekt. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2005. 67 str.
8. Kukar Stanka: Pospeševanje skladnejšega regionalnega razvoja v SR Sloveniji: rezultati, problemi in nadaljnje usmeritve. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1989. 28 str.
9. Kuljaj Aleksander: Regionalna politika Evropske unije in Slovenija. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 51 str.
10. Marušič Branko: Na Goriškem ob koncu prve svetovne vojne. Na obrobju. Nova Gorica: Primorski dnevnik, 1996, str. 15.
11. Marušič Branko: Regionalizacija zahodne Slovenije skozi čas. Primorske novice, Koper, 1 (4. januar 2003), str. 22.
12. Mrak Mojmir: Kohezijska politika Evropske unije. Ljubljana: samozaložba, 2004. 160 str.
13. Mrak Mojmir: Za boljše črpanje EU sredstev potrebujemo učinkovitejšo državno upravo. Profit, Ljubljana, 2(2006), 18, str. 25-28.
14. Pavlin Barbara: Regionalni razvoj Zgornje Savinjske doline. Specialistično delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 89 str.
15. Pečar Janja, Farič Metka: Regionalni vidiki razvoja Slovenije s poudarkom na finančnih rezultatih poslovanja gospodarskih družb v letu 1999. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2001. 151 str.
16. Pečar Janja: Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2005. 213 str.
17. Pečar Janja: Regije 2006 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2006. 212 str.
18. Ravbar Marjan: Dejavniki regionalnega razvoja v pokrajinski členitvi Slovenije. IB revija, Ljubljana, 2005, 1/2, str. 34-49.
19. Richardson H. W.: Regional economics. Urbana : University of Illinois Press, 1979. 166. str.
20. Richardson H. W.: Regional growth theory. London : Macmillan Press, 1973. 264 str.

21. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika: Teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 732 str.
22. Strmšnik Igor: Slovenija v Evropi regij: regionalne strukture razširjene Evropske zveze. Ljubljana : UMAR, 1998. 56 str.
23. Sušelj Minka: Razvojne možnosti občine Pivka. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 47 str.
24. Špes Metka et al.: Regionalni razvoj v Sloveniji. Ljubljana : Inštitut za geografijo, 2000. 215 str.
25. Vrišer Igor: Ekonomsko geografska regionalizacija Republike Slovenije. Geografski zbornik, Ljubljana, 30(1990), str. 129-247.

VIRI

1. Državni razvojni program Republike Slovenije 2001-2006. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo, 2001. 82 str.
2. Eurostat: Statistični urad Evropskih skupnosti. [URL: <http://epp.eurostat.cec.eu.int>], maj 2007.
3. Portal Evropske unije. [URL: http://europa.eu/index_sl.htm], maj 2007.
4. Regionalni razvojni program Severne Primorske 2007-2013. [URL: <http://www.pososki-rc.si/38/115>], maj 2007.
5. Slovenske regije v številkah. [URL: http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2007-koncna.pdf], avgust 2007.
6. Spletna stran Regionalne razvojne agencije Severne Primorske. [URL: <http://www.rra-sp.si/intro>], maj 2007.
7. Spletna stran Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. [URL: <http://www.svlr.gov.si/>], maj 2007.
8. Trg dela. Statistične informacije 313, Ljubljana, 2005, 31.
9. Statistični letopis Republike Slovenije 2005. Ljubljana: SURS, 2005.
10. Uredba o prednostnih območjih za dodeljevanje regionalnih spodbud in metodologiji za izračun indeksa razvojne ogroženosti za programsko obdobje 2007-2013 (Uradni list RS, št. 93/2005)
11. Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot (Uradni list RS, št. 28/2000).
12. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 60/99)
13. Regionalni vidiki slovenske zgodovine. Zbornik referatov XXXI. Zborovanja slovenskih zgodovinarjev. Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004. 176 str.

PRILOGA

Priloga 1

Tabela 1: Število prebivalcev v slovenskih regijah in v Sloveniji na dan 30.6., 1995-2005.....	1
Tabela 2: Naravno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2005.....	1
Tabela 3: Selitveno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2005.....	2

Priloga 2

Tabela 4: BDP in BDP na prebivalca v tekočih cenah po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2004.....	2
Slika 1: Koeficient variacije regionalnega BDP po slovenskih regijah za leto 2004.....	3
Slika 2: Struktura slovenskega BDP po regijah v letu 2004.....	3

Priloga 3

Tabela 5: Stopnja registrirane brezposelnosti v slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006 (I-VI).....	4
---	---

Priloga 4

Tabela 6: Stopnja registrirane zaposlenosti (v %) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006 (I-VI).....	4
Tabela 7: Presežek (+) oziroma primanjkljaj (-) delovnih mest v % od domačega formalno aktivnega prebivalstva po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006.....	5

Priloga 5

Tabela 8: Prebivalstvo (15 let in več) po stopnjah dosežene izobrazbe v letu 2004 in število let šolanja v letu 2002 po slovenskih regijah in v Sloveniji(v %).....	5
---	---

Priloga 6

Tabela 9: Dodana vrednost na zaposlenega, dodana vrednost na prebivalca in investicijski izdatki slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem (Slo=100) v letih 2004 in 2005.....	6
--	---

Priloga 7

Tabela 10: Bruto plača na zaposlenega (v SIT) po slovenskih regijah in v Sloveniji ter indeks povprečnih mesečnih plač zaposlenih po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem (Slo = 100) v letih od 2004 do 2006 (I-VI).....	7
Tabela 11: Osnova za dohodnino na prebivalca po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih od 2002 do 2005 (Slo = 100).....	7

Priloga 8

Slika 3: Delež prihodka podjetij v dejavnostih C-K po slovenskih regijah v letu 2006 (v %)...8

Priloga 9

Slika 4: Teritorialna členitev Slovenije na kohezijski in razvojne regije.....9

Priloga 10

Slika 5: Goriška regija in njene subregije.....10

Slika 6: Delež podjetij in delež zaposlenih v Goriški regiji po posameznih sektorjih v letih
2004 in 2005 (v %)...10

Priloga 11

Razvoj gospodarskega razvojnega projekta In Prime.....11

Priloga 1

Tabela 1: Število prebivalcev v slovenskih regijah in v Sloveniji na dan 30.6., 1995-2005

Statistične regije	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Osrednjeslovenska	484.919	489.676	490.956	492.951	494.117	495.663	498.378
Obalno-kraška	103.017	103.702	103.873	104.460	105.058	104.983	105.313
Gorenjska	194.601	196.716	197.102	197.487	197.904	198.275	198.713
Goriška	120.723	120.145	120.222	120.073	119.754	119.532	119.541
Savinjska	256.061	256.834	256.976	257.629	257.402	257.105	257.525
Jugovzhodna Slovenija	137.047	137.954	138.177	138.414	138.872	138.851	139.434
Pomurska	126.896	124.761	124.081	123.776	123.335	122.879	122.483
Notranjsko-kraška	50.782	50.517	50.715	50.825	50.855	50.937	51.132
Podravska	320.961	319.694	319.907	319.941	319.474	319.186	319.282
Koroška	74.129	74.077	74.016	73.994	73.855	73.816	73.905
Spodnjeposavska	71.208	69.831	69.807	70.064	70.262	70.117	69.940
Zasavska	47.161	46.365	46.203	46.104	45.885	45.660	45.468
SLOVENIJA	1.987.505	1.990.272	1.992.035	1.995.718	1.996.773	1.997.004	2.001.114

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2006.

Tabela 2: Naravno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2005

Statistične regije	Živorajeni	Umrli	Naravni prirast
Osrednjeslovenska	9,9	8,3	1,6
Obalno-kraška	8,0	9,4	-1,4
Gorenjska	9,8	8,2	1,6
Goriška	8,7	10,3	-1,7
Savinjska	9,2	9,1	0,1
Jugovzhodna Slovenija	9,5	9,4	0,1
Pomurska	8,0	11,6	-3,6
Notranjsko-kraška	9,7	10,6	-0,9
Podravska	8,4	10,2	-1,8
Koroška	8,2	9,5	-1,3
Spodnjeposavska	8,3	10,3	-2,0
Zasavska	7,7	11,8	-4,1
SLOVENIJA	9,1	9,4	-0,3

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2006.

Tabela 3: Selitveno gibanje prebivalstva (na 1000 prebivalcev) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2005

Statistične regije	Priseljeni iz tujine	Odseljeni v tujino	Selitveni prirast s tujino	Priseljeni iz drugih regij Slovenije	Odseljeni v druge regije Slovenije	Selitveni prirast med regijami
Osrednjeslovenska	9,1	4,8	4,3	4,5	3,8	0,7
Obalno-kraška	14,4	8,0	6,4	4,9	4,3	0,6
Gorenjska	5,8	3,8	2,0	3,4	4,2	-0,8
Goriška	8,0	4,8	3,2	5,4	3,3	-1,1
Savinjska	9,5	5,9	3,6	2,3	2,9	-0,4
Jugovzhodna Slovenija	6,6	3,1	3,4	4,3	3,8	0,5
Pomurska	2,4	1,4	1,0	2,4	2,8	-0,4
Notranjsko-kraška	7,0	4,6	2,5	6,6	4,9	1,7
Podravska	5,0	2,8	2,2	2,4	2,3	0,1
Koroška	4,1	2,0	2,0	2,3	4,3	-2,0
Spodnjeposavska	10,3	6,9	3,4	4,4	3,4	1,0
Zasavska	5,6	3,5	2,1	4,3	5,7	-1,5
SLOVENIJA	7,5	4,3	3,2	3,5	3,5	0,0

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2006.

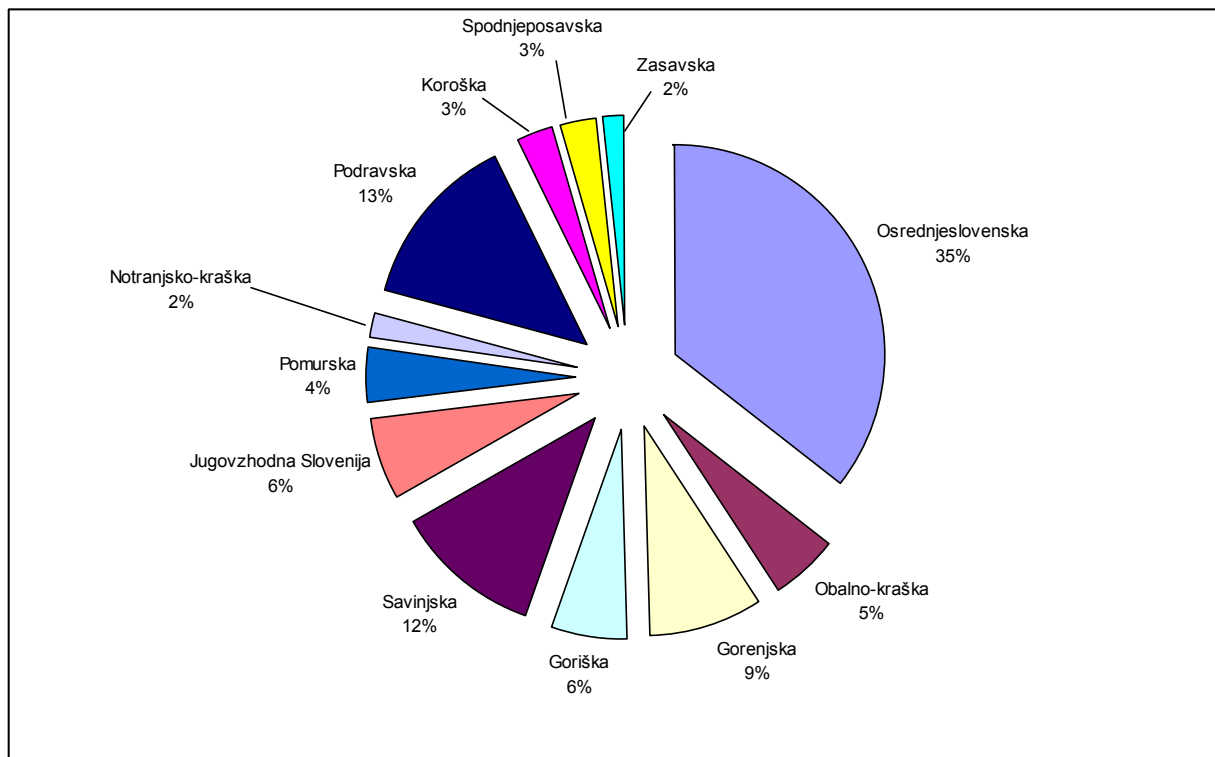
Priloga 2

Tabela 4: BDP in BDP na prebivalca v tekočih cenah po slovenskih regijah in v Sloveniji v letu 2004

Statistične regije	BDP			BDP na prebivalca		
	mrd SIT	mio EUR	struktura po regijah	1.000 SIT	EUR	Indeks Slo=100
Osrednjeslovenska	2224,5	9313	35,5	4487	18786	142,9
Obalno-kraška	340,4	1425	5,4	3242	13573	103,2
Gorenjska	536,2	2245	8,5	2704	11321	86,1
Goriška	359,8	1506	5,7	3009	12599	95,8
Savinjska	720,2	3015	11,5	2801	11726	89,2
Jugovzhodna Slovenija	396,5	1660	6,3	2855	11954	90,9
Pomurska	266,3	1115	4,2	2167	9072	69
Notranjsko-kraška	123,1	515	2	2417	10117	77
Podravska	847	3546	13,5	2653	11108	84,5
Koroška	179,6	752	2,9	2433	10186	77,5
Spodnjeposavska	175,2	734	2,8	2499	10462	79,6
Zasavska	102,9	431	1,6	2254	9438	71,8
SLOVENIJA	6271,8	26257	100,0	3140	13146	100,0

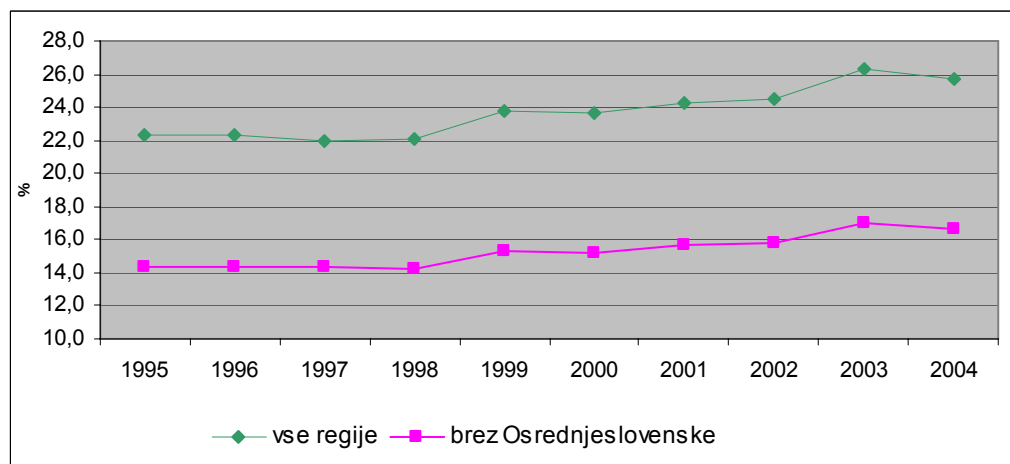
Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2006.

Slika 1: Struktura slovenskega BDP po regijah v letu 2004

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2005. Lastni prikaz.

Slika 2: Koeficient variacije regionalnega BDP po slovenskih regijah za leto 2004

Vir: Pečar, 2006, str. 38.

Priloga 3

Tabela 5: Stopnja registrirane brezposelnosti (v %) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006 (I-VI)

Statistične regije	2000	2001	2002	2003	2004	2005	I-VI 2006
Osrednjeslovenska	8,8	8,0	7,7	7,5	7,5	7,6	7,4
Obalno-kraška	8,8	8,7	8,3	8,0	7,9	7,5	7,6
Gorenjska	9,7	8,7	8,2	8,0	7,6	7,3	7,0
Goriška	5,9	5,6	6,1	6,3	6,7	6,5	6,5
Savinjska	13,1	13,1	13,6	13,1	12,5	12,7	12,3
Jugovzhodna Slovenija	10,4	9,6	9,7	8,4	8,2	8,8	8,9
Pomurska	16,7	16,3	17,7	17,6	16,8	17,1	16,8
Notranjsko-kraška	10,4	9,4	8,8	8,6	8,1	7,9	7,3
Podravska	18,1	17,4	17,1	15,8	14,2	13,5	13,4
Koroška	9,9	9,9	11,3	12,2	11,4	10,6	10,6
Spodnjeposavska	13,4	13,9	14,1	14,6	12,7	11,5	11,0
Zasavska	14,9	14,3	14,8	15,6	14,4	13,8	12,6
SLOVENIJA	11,8	11,2	11,3	10,9	10,3	10,2	9,9

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije, 2006.

Priloga 4

Tabela 6: Stopnja registrirane zaposlenosti (v %) po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006 (I-VI)

Statistične regije	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (I-VI)
Osrednjeslovenska	60,9	61,0	60,9	60,6	60,4	60,8	61,0
Obalno-kraška	57,5	58,1	58,3	58,0	58,1	58,8	59,2
Gorenjska	57,8	58,3	58,6	58,3	58,6	59,0	59,3
Goriška	59,2	60,0	59,5	58,9	58,8	59,1	59,6
Savinjska	56,9	57,0	57,2	56,5	57,1	57,1	57,3
Jugovzhodna Slovenija	60,1	60,5	60,3	59,6	60,1	60,0	59,9
Pomurska	54,7	55,1	53,3	51,6	53,0	52,7	53,1
Notranjsko-kraška	59,6	60,0	60,4	60,3	60,7	61,4	61,8
Podravska	51,7	52,3	53,1	52,4	53,3	53,8	54,2
Koroška	56,4	56,9	56,6	55,1	55,8	56,1	56,2
Spodnjeposavska	56,7	56,3	56,2	54,3	55,5	56,4	56,7
Zasavska	54,8	55,2	54,8	53,9	54,2	54,4	55,1
SLOVENIJA	57,4	57,7	57,7	57,0	57,5	57,8	58,1

Vir: Pečar, 2006.

Tabela 7: Presežek (+) oziroma primanjkljaj (-) delovnih mest v % od domačega formalno aktivnega prebivalstva po slovenskih regijah in v Sloveniji v letih od 2000 do 2006

Statistične regije	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (I-VI)
Osrednjeslovenska	1,8	3,6	5,7	6,4	8,1	9,4	11,7
Obalno-kraška	-10,3	-11,0	-10,4	-10,0	-9,7	-9,5	-9,7
Gorenjska	-18,0	-17,0	-16,3	-16,9	-17,0	-17,8	-19,3
Goriška	-8,9	-8,8	-9,5	-10,0	-10,4	-10,5	-10,7
Savinjska	-12,6	-12,6	-13,7	-13,4	-12,4	-12,9	-13,7
Jugovzhodna Slovenija	-15,8	-15,3	-15,8	-15,2	-14,9	-15,6	-16,1
Pomurska	-20,3	-20,2	-22,5	-22,5	-22,9	-23,6	-23,9
Notranjsko-kraška	-19,2	-19,4	-21,1	-22,1	-23,4	-24,1	-26,5
Podravska	-19,1	-18,5	-18,5	-16,6	-16,1	-15,9	-15,9
Koroška	-16,7	-16,9	-18,6	-20,7	-20,6	-20,3	-20,4
Spodnjeposavska	-20,4	-22,2	-23,1	-24,9	-25,1	-24,8	-24,5
Zasavska	-26,1	-27,2	-29,6	-32,5	-32,4	-33,2	-33,5
SLOVENIJA	-11,8	-11,2	-11,2	-10,9	-10,3	-10,2	-9,9

Vir: Pečar, 2006.

Priloga 5

Tabela 8: Prebivalstvo (15 let in več) po stopnjah dosežene izobrazbe v letu 2004 in število let šolanja v letu 2002 po slovenskih regijah in v Sloveniji(v %)

Statistične regije	Število let šolanja	1*	2*	3*	4*	5*	6*
	2002	2004	2004	2004	2004	2004	2004
Osrednjeslovenska	11,27	29,2	25,4	24,7	6,0	5,0	9,5
Obalno-kraška	10,70	23,2	20,9	26,3	9,7	5,7	14,2
Gorenjska	10,70	25,0	26,1	26,1	6,5	5,4	10,9
Goriška	10,42	28,1	24,0	27,5	5,4	4,8	9,6
Savinjska	10,39	32,4	25,5	23,5	3,9	4,9	8,8
Jugovzhodna Slovenija	10,14	31,2	28,9	25,2	3,7	4,6	6,9
Pomurska	10,02	36,2	28,4	19,8	3,4	4,3	8,6
Notranjsko-kraška	10,29	41,5	29,2	17,0	3,8	3,8	4,7
Podravska	10,60	34,1	20,5	25,0	4,5	6,8	6,8
Koroška	10,33	27,5	25,4	27,2	5,4	5,4	9,1
Spodnjeposavska	10,19	31,7	31,7	20,6	3,2	4,8	7,9
Zasavska	10,34	35,0	30,0	20,0	6,7	1,7	5,0
SLOVENIJA	10,64	33,3	30,8	23,1	2,6	5,1	5,1

* 1 - Brez izobrazbe, nepopolna osnovnošolska ali osnovnošolska izobrazba.

2 - Nižja ali srednja poklicna izobrazba.

3 - Srednja strokovna izobrazba.

4 - Srednja splošna izobrazba.

5 - Višja strokovna, višješolska, specialistična povišješolska izobrazba.

6 - Visoka strokovna, univerzitetna, specializacija, magisterij, doktorat.

Vir: Pečar, 2006.

Priloga 6

Tabela 9: Dodana vrednost na zaposlenega, dodana vrednost na prebivalca in investicijski izdatki slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem (Slo=100) v letih 2004 in 2005

Statistične regije	Dodana vrednost na zaposlenega		Dodana vrednost na prebivalca		Investicijski izdatki	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Osrednjeslovenska	119,7	115,9	161,5	162,3	114,3	106,9
Obalno-kraška	106,1	106,3	93,4	90,1	92,7	70,9
Gorenjska	95,6	94,8	92,1	87,8	64,2	82,2
Goriška	105,3	100,1	102,5	95,3	124,8	86,3
Savinjska	86,6	88,9	88,4	89,6	84,2	91,5
Jugovzhodna Slovenija	100,7	108,7	94,7	99,5	114,5	153,4
Pomurska	63,4	65,0	41,5	41,2	87,9	88,9
Notranjsko-kraška	80,7	83,2	59,5	63,0	108,7	75,8
Podravska	83,6	83,2	72,7	72,0	94,7	106,9
Koroška	79,9	87,3	66,7	72,4	89,8	98,2
Spodnjeposavska	98,8	106,4	57,8	60,2	41,3	59,2
Zasavska	84,5	88,7	68,4	68,7	77,2	119,8
SLOVENIJA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Pečar, 2006.

Priloga 7

Tabela 10: Bruto plača na zaposlenega (v SIT) po slovenskih regijah in v Sloveniji ter indeks povprečnih mesečnih plač zaposlenih po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem (Slo = 100) v letih od 2004 do 2006 (I-VI)

Statistične regije	Bruto plača na zaposlenega			Povprečne mesečne plače zaposlenih		
	2004	2005	2006 (I-VI)	2004	2005	2006 (I-VI)
Osrednjeslovenska	300.141	314.024	319.442	113,5	113,3	113,0
Obalno-kraška	265.081	275.971	283.060	100,2	99,5	100,1
Gorenjska	253.838	268.237	274.391	96,0	96,7	97,0
Goriška	260.570	272.255	277.839	98,5	98,2	98,3
Savinjska	242.303	252.547	258.004	91,6	91,1	91,2
Jugovzhodna Slovenija	247.824	263.349	268.072	93,7	95,0	94,8
Pomurska	222.899	232.165	234.849	84,3	83,7	83,0
Notranjsko-kraška	237.986	243.456	248.636	90,0	87,8	87,9
Podravska	246.969	257.706	263.117	93,4	92,9	93,0
Koroška	231.900	244.004	248.039	87,7	88,0	87,7
Spodnjeposavska	240.003	249.893	255.915	90,8	90,1	90,5
Zasavska	248.183	261.101	264.806	93,8	94,2	93,6
SLOVENIJA	264.463	277.279	282.787	100,0	100,0	100,0

Vir: Pečar, 2006.

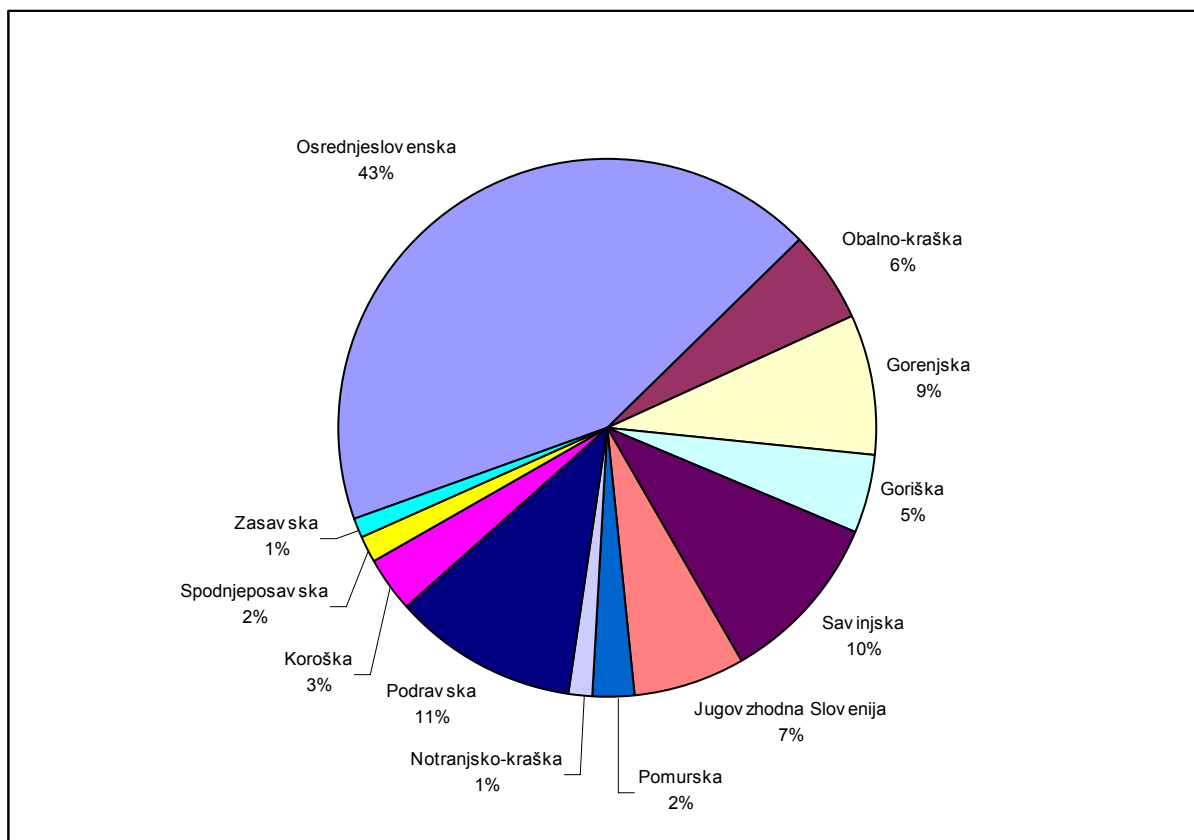
Tabela 11: Osnova za dohodnino na prebivalca po slovenskih regijah v primerjavi s slovenskim povprečjem v letih od 2002 do 2005 (Slo = 100)

Statistične regije	Osnova za dohodnino na prebivalca			
	2002	2003	2004	2005
Osrednjeslovenska	122,3	119,1	121,7	121,9
Obalno-kraška	111,4	111,3	109,1	107,1
Gorenjska	101,8	103,2	101,7	102,4
Goriška	108,8	109,3	108,2	104,4
Savinjska	86,8	91,2	90,7	90,8
Jugovzhodna Slovenija	95,0	96,0	95,8	95,6
Pomurska	80,3	74,6	74,4	74,2
Notranjsko-kraška	100,6	101,1	99,7	98,1
Podravska	85,5	86,9	86,4	86,7
Koroška	85,5	86,9	86,0	89,1
Spodnjeposavska	85,6	85,9	85,4	85,7
Zasavska	91,5	91,9	89,2	91,3
SLOVENIJA	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Pečar, 2006.

Priloga 8

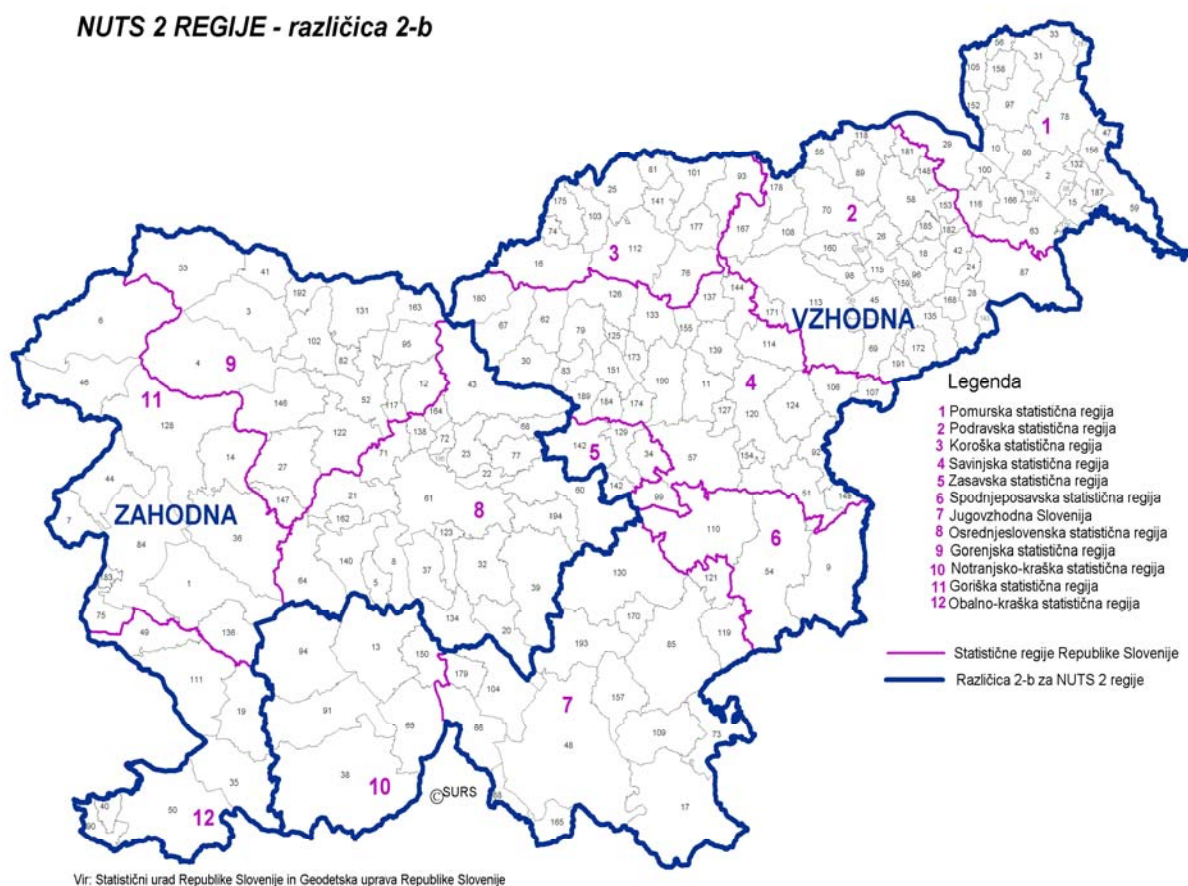
Slika 3: Delež prihodka podjetij v dejavnostih C-K po slovenskih regijah v letu 2006 (v %)

Vir: Slovenske regije v številkah, 2006;lastni prikaz.

Priloga 9

Slika 4: Teritorialna členitev Slovenije na kohezijski in razvojne regije

Vir: Osnutek Državnega razvojnega programa 2007-2013, 2006.

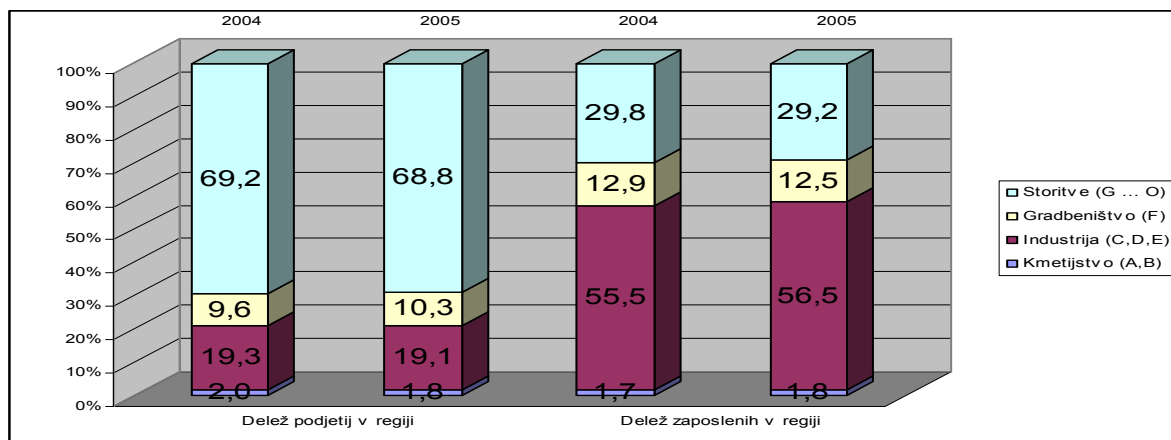
Priloga 10

Slika 5: Goriška regija in njene subregije

Vir: Spletna stran Posoški razvojni center [URL <http://www.pososki-rc.si/6>]

Slika 6: Delež podjetij in delež zaposlenih v Goriški regiji po posameznih sektorjih v letih 2004 in 2005 (v %)

Vir: Pečar, 2006; lastni prikaz.

Priloga 11

Razvoj gospodarskega razvojnega projekta IN PRIME

Projekt IN PRIME je ključni izvedbeni program za področje gospodarskega razvoja regionalnih razvojnih programov treh statističnih regij. V projekt sta poleg Goriške regije vključeni tudi Notranjsko-kraška in Obalno-kraška regija. Usmerjen je k preboju regij v inovativne, prepoznavne in spoštovane regije.

Cilj projekta

Strateški cilj je spodbuditi inovativnost in hitrejši tehnološki razvoj v gospodarstvu, povečati globalno konkurenčnost regije s povezavo in nadgradnjo vseh ključnih elementov za kreiranje znanja, nadgradnjo z raziskavami in predvsem prenosom na trg. Namen je, da lokalna tehnološka vozlišča v poslovno-inovacijskih conah postanejo privlačna sila za visoko izobražene kadre, ki bodo z razvojem okolju prijaznih inovativnih produktov večala gospodarsko moč na območju teh regij.

Predmet projekta

- Primorski tehnološki park (Vrtojba, Ajdovščina)
- Univerzitetni inkubator
- Mrežni podjetniški inkubator
- Tehnološki centri in inštituti, tehnološka jedra (Hidria, Iskra Avtoelektrika, Kolektor, ICIT, Gostol, Gopan, MIP, Design center...)
- Obrtno-poslovne cone
- Visokošolska izobraževalna središča s spremljajočimi objekti
- Kadrovski inkubator
- Razvojni programi podjetij
- Regijski razvojni sklad

Priložnosti oziroma problemi, ki naj bi jih projekt odpravil

Goriška statistična regija je četrta najbolj razvita statistična regija v Sloveniji. Regija si prizadeva uveljaviti model trajnostnega razvoja, ki vključuje prostorsko in regionalno skladen razvoj, kar pomeni spodbujanje ekonomskega razvoja, ustvarjanje novih delovnih mest, zmanjševanje razvojnih razlik znotraj regije ter povečanje in ohranjanje regionalnega kapitala. Regija želi postati privlačnejša za gospodarska vlaganja in inovativne kadre. Trenutno delujejo v regiji gospodarske družbe, ki so vodilne v svetu na svojih področjih in lahko bistveno prispevajo h gospodarskemu razvoju regije. Vzpostavlja se razvojna infrastruktura, podporno okolje in programi izobraževanja in usposabljanja za krepitev znanj v podporo inovativnosti in tehnološkemu preboju območja. Regija ima izjemno ugoden strateški položaj in bo z dograditvijo avtocestnega križa in četrte infrastrukturne osi povezana s celotno Evropo. Alternativa delovno intenzivnim panogam (tekstilni,

obutveni, deloma pohišten), ki so v regiji večinoma propadle, je predvsem v razvoju visokih tehnologij na področju strojne in elektro tehnologije, ki ima že bogato tradicijo, ter na razvoju mehatronike, energetike ter manjših inovativnih podjetij, ki so se že uveljavila v svetovnem gospodarstvu. Nujni pogoj za preboj je povezovanje gospodarstva in raziskovalno znanstvenih institucij ter razvoj osebja s strokovnimi in vodstvenimi znanji.

Kako projekt odpravlja probleme in izkorišča ponujene priložnosti

Projekt IN PRIME je program dolgoročnega inovacijskega preboja Severne Primorske – Goriške statistične regije, ki predvideva vlaganja v razvojno infrastrukturo, v znanje in pridobivanje novih kakovostnih delovnih mest. To bo doseženo z izgradnjo potrebne razvojne infrastukture (visokošolska izobraževalna središča s spremljajočimi objekti, tehnološki park, univerzitetni inkubator, mrežni podjetniški inkubator, tehnološki centri, inštituti in tehnološka jedra...). Poleg tega bo v regiji v obdobju od 2007 do 2023 potekala dograditev poslovno gospodarskih con s skupno površino približno 650 hektarov. Program IN PRIME bo podpiral razvojne programe podjetij, prednostno usmerjene v razvoj novih izdelkov z visoko dodano vrednostjo in v usposabljanje strokovnih kadrov (kadrovski inkubator).

Projekt predvideva poleg infrastrukturnega dela in razvojnih programov podjetij tudi uvajanje novih oblik visokošolskega izobraževanja preko univerze v Novi Gorici, konzorcija za razvoj visokošolskega izobraževanja na področju naravoslovja in sodobnih tehnologij na Primorskem, visokošolskega izobraževalnega in raziskovalnega središča Primorske (VIRS).

V regiji bo ustanovljen razvojni sklad za podporo novim inovativnim podjetjem. Ta sklad bo ustanovljen na podlagi že delujočih skladov za razvoj drobnega gospodarstva in koncesijske dajatve od igralništva.

Učinki projekta

S tem projektom bo ustvarjeno 2.500 novih kakovostnih delovnih mest in ustanovljena bodo visoko inovativna podjetja, ki bodo zaposlovala usposobljene in razvojno motivirane strokovnjake, predvsem na področju gospodarskih panog z visoko stopnjo dodane vrednosti in razvojno usmerjenostjo. V času do leta 2023 bo dosežena dodana vrednost, s katero bo regija dohitela sosednjo Furlanijo Julijsko krajino. (Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih)

Osnovna celica predlaganega regionalnega inovacijskega sistema je poslovno inovacijski center (PIC). To je tisto vozlišče, kjer se stekajo in povezujejo lokalne inovacijske in lokalne poslovne aktivnosti, hkrati pa se PIC povezuje z ostalimi PIC-i v regijskem inovacijskem sistemu. S tem zagotovimo mrežno delovanje na lokalnem (občinskem) nivoju in hkrati presežemo lokalno zaprtost. Mrežna struktura in potreba po povezovanju je tako odprta za zunanje vplive in hkrati vzpodbuja lokalne interese. PIC zastopa interese vseh elementov regionalnega inovacijskega sistema, ki so v njegovem lokalnem okolju. To obsega ne samo elemente inovacijskega okolja kot so inkubator, tehnološki park ali center ipd., ampak tudi različne variante poslovnih con kot so obrtna cona, industrijska cona ipd.